

II RIIGIKOGU

9. istungjärk. **Protokoll nr. 271 (19).**

1925. a.

II Riigikogu koosolek 5. novembril 1925. a.
kell 5 p. 1.

Kokku on tulnud 89 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: välisminister **A. Birk**, siseminister **K. Einbund**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, sõjaminister **J. Soots**, teedeminister **K. Virma**, põllutööminister **A. Kerem**, riigikassa juhataja **P. Öpik**.

Päevakord:

1. Veeühisuste seadus — maakommissjoni ettepanek.

2. Maaparanduse laenu fondi seadus — maakommissjoni ettepanek.

3. Rahalise autasu seadus — III lugemisel.

4. Administratiiv karistamiskord mõnedest seadustest üleastumiste ja mõnede sundmääruste rikkumiste eest — III lugemisel.

5. Tööstusettevõtete nädala-puhkepäevade seadus — III lugemisel.

6. Aktsiisi seaduse §§ 1110. ja 1111. muutmise seadus — III lugemisel.

7. Kaalu ja mõõdu seadus — II lugemisel.

8. Riigi eelarve-seadus — II lugemisel.

9. Mõnesuguste süütegude asjus karistuste ja kohtupidamise korra muutmise seadus („Riigi Teataja“ nr. 147/148—1920. a.) § 8. tühistamise seadus — II lugemisel.

10. Esimese rahvusvahelise töökonverentsi poolt Washingtonis vastuvõetud tööstusettevõtete tööaega kaheksa tunniga päevas ja neljakümne kaheksa tunniga nädalas piirava konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — II lugemisel.

11. Põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

12. Riigi metsatööstuse põhimäärus — II lugemisel.

13. Riigi metsatööstuse põhimäärus — rahaasjanduse kom. ettepanek.

14. Riigi turbatööstuse põhimäärused — I lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **T. Kalbus**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar**, vahepeal sekretäär **J. Holberg**.

Koosolek algab kell 5.10 min.

1. Päevakorra vastuvõtmine.

Juhataja **T. Kalbus**: Avan Riigikogu koosoleku. Päevakord on Riigikogu liikmetele kätte saadetud. Ettepanekuid päevakorra kohta ei tehta, — loen päevakorra vastuvõetuks.

2. Veeühisuste seadus — I lugemisel.

Maakommissjoni aruandja **Th. Pool**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ei ole vist liialdatud kui tähendan seda, et veemajanduse korraldus Eestis üks esimese järgu tähtsusega küsimustest põllumajanduse alal on. Kõigepealt tuleb meil, kui meie tahame olemasolevaid kasvupindasid paremini kasutada, suuri kuivatustöid ette võtta. Meie eriteadlaste arvamise järgi nõuab vähemalt 25% põllupinnast, umbes 65% metsakarjamaadest ja heinamaadest veelolude korraldamist, kuivatamist, kui tahetakse neid korrapäraselt kasutada. Samade kalkulatsioonide järgi läheb kogu Eestis sarnaste eeltööde tegemine, kui aluseks võtta ennesõjaaegset hinda, et põllukuivatamine läheb maksma 100 kuldrubla, heinamaa 75 kuldrubla ja karjamaa 50 kuldrubla ning elkuivatustööd heina- ja karjamaadel ning metsa maa-aladel 10—20 kuldrubla, ligikaudu 21 miljonit kuldrubla või praeguse rahakursi järgi 4 miljardit marka.

Teiseks saavad laialdased maa-alad hooti veega üle ujutatud, nagu Tartu Emajõeäärsed maad, Virtsjärve- ja Peipsiäärsed maad. — Need nõuavad kaitset üleujutamise vastu.

Samuti on niisutamise küsimus, vee tagavaraks kogumine ja otstarbekohane kasutamine veepuuduse ajajärgul meil alles lapsekingades. Kuid ka sellel alal võib teatud tulevik olla meie agraarolude mõjul, eriti pärast maaseaduse läbiviimist on olukord sarnane, et igal ühel põllumehel üksikult veelolude korraldamine väga raske on. Harilikult on maapinnaolud sarnased, et korrapärase tööde teostamine nõuab ühist tööd. Senni oli see suurte raskustega seotud. Seadus veejuhtimise kohta läbi võõra maa on osaliselt neid raskusi kõrvaldanud: selle seaduse abil saab juhtida vastu võõra tahtmist ühelt maatükilt vett läbi teise maa, kuid senni püsisid teised raskused, mis selles seisid, et ühe ettevõtlikkus oli halvatud teiste läbi, kes kaasa ei tahtnud tõmmata majanduslikult veelolude korralda-

miseks, kuid ometi sarnaste tööde tegemisel kasu said.

Käesolev veeühisuse seadus on teine osa veeolusid korraldavast seadusandlusest ja katub neid viimatinimetatud pahesid kõrvaldada. Seaduse põhimõte seisab selles, et sunnitakse neid põllumehi, kes maa veeolude korraldamisest kasu saavad, kuid vabatahtlikult vee-majandusliikude tööde kuludest osa võtta ei soovi, neist kuludest osa võtma sel määral, mil määral nad tulu saavad. Sundus sünnib sel teel, et kõik kasusaajad koondatakse veeühingusse, kusjuures algatajateks võivad olla veeolude korraldustest huvitatud nii üksikud isikud, kui ka ühised, kes maad omanduse või põlisel alusel kasutavad. Veeühisusest osavõtmise aluseks on reaalprintsip, nimelt on osavõtmine ühisusest seotud maaga. Nii-samuti kantakse kohustused ühisuse vastu kinnistusraamatusse. Rentnikud sellekohaselt ei saa veeühisusest osa võtta.

Pikka kaalumist sünnitas maakommissjonis kuludest osavõtmise küsimus. Valitsuse poolt esitatud eelnõus oli määratud kuludest osavõtt, kui ka õigused vastavalt maa puhaskasurubladele. Maakommissjon arvas selle mitte-kohaseks ja võttis aluseks tulu, mis iga põllumees veeolude korraldamisel saab ja mis tuleb kindlaks määrata juba alguses veeühisuse põhikirja vastuvõtmisel. Tulu suurus peab olema asjaalgatajate poolt üks kolmandik sellest tulust, mida kogu veeühisusse kuuluvad põllumehed ettevõttest saavad. Sellega on tahetud aktiivsust kindlustada, võimalust kindlustada, et üksikud ettevõtlikumad inimesed tegevusesse saaksid astuda.

Raskusi sünnitas teataval määral ka vastupiklejate huvide kaitse. Kui sunnitakse vastu tahtmist üksikuid maad valdajaid veeühisusse astuma, võib olukord tekkida, et sarnased inimesed ei oska ära kasutada seda kasu, mida veeühisuse ettevõtte neile võib pakkuda. Teiseks puudub võib olla neil ka tarvilik kapitaal. Sarnaste isikute kaitseks on võetud maakommissjonis seaduseelnõusse põhimõte, mis valitsuse poolt esitatud seaduseelnõus puudus, et sarnased vastupiklejad isikud võivad nõuda nende maade ühisuse kasutussevõtmist. Sel puhul vabanevad nad kohustustest ühisuse vastu. Ühisus sellevastu on kohustatud vastavat renti natuuras või rahas maksma sel määral, mil määral maa tulu annab. Tähendatud korraldusega saavutatakse ühtlasi kindlustus, et asjaalgatajad õiglaselt kõikide tulused hindavad ja liiga kõrgelt seda ei tee.

Et veeühisuste seaduses teatud sunduslik printsip sisse on võetud, siis on kaunis suured õigused antud maakonna ja keskvee komisjonile, kes kõiksugu tüliküsimused, mis tekkida

võivad, lahendavad. Teised osad seadusest käsitavad peaaesjalikult tehnilisi üksikasju, kuidas veeühisust tehniliselt moodustada, kuidas komisjonid järeelvalvet teostavad jne.

Käesoleva seaduse redaktsioonilise ja juriidilise külje vaatas läbi ja aitas väljatöötamisel kaasa rahukogu liige härra Hellat. Kuna see seadus põhimõtete poolest erilisi lahkuminekuid ei tekitanud ja terve seadus tehnilist iseloomu kannab, teen ettepaneku ta I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **T. Kalbus:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

3. Maaparanduse laenu fondi seadus — I lugemisel. Maakommissjoniaruandja **Th. Pool:** Maaparanduse laenu fondi seadus on teatud ühenduses eelmise seadusega. Vee-

juhtimise seadus läbi võõra maa ja veeühisuste seadus loob juriidilised eeltingimused maade parandamiseks. Kuid maaparanduste ettevõteteks on, nagu meie nägime, ühtlasi õige suuri kapitaale vaja, mis põllumeestel sageli puuduvad. Käesolev seadus tahab teataval kuigi võrdlemisi väiksel määral majanduslikku abi pakkuda, et neid töid läbi viia; ta on seega ergutuseks maaparandustööde ettevõtmisel. Maaparanduse laenu on tegelikult juba kolmel aastal antud, see korraldus funktsioneerib. Saadud andmete põhjal on senni juba välja antud 122 miljonit marka 826 põllumehele. Käesolev seadus tahab, kuna need summad eelarvekorras on antud, seadusandlikul teel väljaandmise korda fikseerida. Seaduse põhimõtted ongi tegelikult juba ellu viidud ja seadus fikseerib ainult selle korra, mis tegeliku elu põhjal välja kujunenud. Maakommissjoni poolt Riigikogule esitatud seaduseelnõu läheb lahku valitsuse omast peaaesjalikult selle poolest, et tema üksikasjalikumalt küsimusi käsitab, mis senni valitsuse määrustes olid tähendatud. Siia kuuluvad küsimused: missuguste maaparandustöödele laenu antakse, maaparanduse laenu saajate iseloomustus, nõutavad kindlustused, laenu tasumise terminid üksikute tööde teostamise puhul jne. Sisuliselt läheb maakommissjoni poolt esitatud seaduseelnõu valitsuse eelnõust lahku ainult kahes punktis. Nimelt § 4. märkuses oli valitsuse eelnõus määratud, et senni maaparanduse laenude pealt maksetavad protsendid võivad riigi sissetulekutesse kantud saada. Komisjon arvas, et see otstarbekohane ei ole, vaid need peaksid maaparanduse fondi juurde jääma. Kui riik sissetulekuid vajab, siis võib eelarve korras vähem summasid maaparanduse fondi määrata.

Teine lahkuminek seisis selles, et valituse seaduseelnõus oli ülemmääraks, millise aja jooksul laenud tasutud peavad saama, 20 aastat. Komisjon vähendas seda 15 aasta peale põhjendusel, et laenu juhtida sarnastesse ettevõtetesse, mis endid kõige kiiremalt tasuksid. Et riik laenusid nii suurel määral anda ei suuda kui seda vajatakse, sellepärast on soovitatav, et laenud kiiremalt ümber käiksid ja esirinnas sinna juhitud saaksid, kus nad kõige suurema efekti sünnitavad, järelikult selle tagajärjel ka kiiremalt tasutud võivad saada.

Et ka see seadus lahkavamisi ei tekitanud, teen samuti maakomisjoni nimel ettepaneku ta I lugemisel vastu võtta.

(Sekretäri kohale asub sekretär **J. Holberg.**)

J. Vain (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Arutuselolev seaduseelnõu võeti maakomisjoni poolt läinud kevadel vastu, mil maapanga asutamise kohta kindlamad välja-vaated puudusid. Nüüd on aga maapanga asutamise mõte juba kindlamatesse vormidesse läinud. Eelnõu on praegu rahaasjanduse komisjonis lugemisel ja tema juures nii rühmadevahelisi ega ka valitsusega suuremaid mõtete lahkuminekuid ei ole, sellepärast peaks arvama, et see seadus tingimata peatselt teoks saab. Nüüd tõuseb üles küsimus, kas on otstarbekohane põllutöoministeeriumi juures veel teatavaid fondisid asutada ja sellega põllutöoministeeriumi arveosakonna koosseisu suurendada, kuna pangal niikuinii vastavad ametnikud olema saavad. Teiseks on väga küsitav, kas siis, kui juba laenusamiseks maapangal kapitaalid on, otstarbekohane on veel erilist fondi luua, mis paraleelselt maapanga kapitaalidega maaparandustöid võimaldaks. Ja et kõike seda kooskõlasse viia, loen mina tarvilikuks, et peaks maaparanduse laenude fondi seaduse veel uuesti läbi vaatama ja kooskõlasse viima maapanga põhikirjaga, nii et vähemalt seaduses öeldud ei oleks, et fond põllutöoministeeriumi juures oleks. See sunniks maapanga põhikirja muutma, mis aga sugugi soovitatav nähtus ei oleks. Fondi asukoht tuleb ära määrata maapanga seaduses, sellepärast teen ettepaneku anda seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni — see ei tähenda, et ta lõpulikult sinna peab jääma — kooskõlasse viimiseks maapanga seadusega.

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Rkl. härra Vain'i poolt tehti ettepanek maaparanduse laenu fondi seadus anda sellesse vastavasse komisjoni, kus praegu

maapanga seadus on. Maapanga seadus on vastavas komisjonis alles algastmel, algastmel nimetan sellepärast, et vastav komisjon, kuhu maapanga seadus kuulub, on rahaasjanduse komisjon, rahaasjanduse komisjon moodustas alamkomisjoni ja alamkomisjon ei ole oma töödega selle seaduse kallal veel lõpule jõudnud. Ei tea ka, kuidas ja misuguseid keerdkäikusid maapanga seadus enne peab käima, kunni ta seaduseks saab. Sellepärast arvan mina, kui praegusel korral antakse nii tähtis seadus, mis meie maaparanduse asja kindlamale jalale tahab seada, rahaasjanduse komisjoni, kust jällegi neil põhimõtetel läheb vastavasse alamkomisjoni, mis seal omakorda jällegi, võib olla, maapanga seaduse vastuvõtmisele takistuseks on, siis, leian mina, on see ainult takistuseks sellele tähtsale seadusele. Lugupeetud aruandja oma seletuskõnes ütles väga õieti, et see seadus on hädatarvilik, nimelt vastavalt eelmisele seadusele — veeühisuste seadusele, mis seda seadust, see on veeühisuste seadust, aitab täita. Kui veeühisuste seadus ellu kutsutakse ja vastavat maaparanduse fondi seadust ei ole, siis ei olegi võimalik veeühisuste seadust teostada. Minu arvamise järgi on maapanga seadus ja praegune maaparanduse laenu fondi seadus kaks iseasja, olgugi et nad maolude korraldamiseks laenu tahavad anda. Maapanga seadus on teatav pikaajalise krediidi seadus, kuid praegune maaparanduse laenu fondi seadus käsitab üksikasjalikult ainult teatud küsimust, näiteks maaparanduse küsimust. Minu arusaamise järgi ei takistaks see sugugi, kui Riigikogu praegu selle maaparanduse laenu fondi seaduse vastu võtaks ja kui ükskord on niikaugele jõutud, et maapank ellu kutsutakse, siis võiks Riigikogu välja anda teatava novelli, et see fond viiakse maapanga juurde. Kuid meie ei tea praegu, misuguse kuju maapanga seadus võtab, ja niikauaks ootama jääda ei ole küllalt otstarbekohane, sellepärast arvan mina, ja vaidlen praegu selle ettepaneku vastu lootes ja ühtlasi maapidajate nimel paludes, et Riigikogu selle seaduse vastu võtaks ja need mõlemad tähtsad seadused võiksid üksteisega käsikäes meie põlluharijale rahvale suureks toeks ja abiks olla.

J. Vain (stp): Et praegu, novembri algul, maaparanduse laenu andmine väga kiire oleks, seda on veidi raske uskuda. Maa läheb igatahes külmetamisele vastu, mitte sulamisele ja külmetanud pinna juures maaparanduse tööde jaoks torukraavisid ja veelaskmiseks kaanalid kaevata on veidi raske isegi Läänemaal. Sellepärast peaks arvama, et igatahes selle seaduse kõikkülgeks kaalumiseks küllalt aega

peaks jätkuma. Teiseks tahaksin loota, et nende tööde peale, mis võib olla varem peale haknud, juba maapangast laenu saadakse. Maapanga seadus kui põhipanev on kiirem, kui maaparanduse laenu fondi seadus. Sellepärast peaks arvama, et sellega ehk rohkem tõtatakse, kui laenu fondi seadusega, Järelikult ei ole sellega sugugi näidatud, et midagi katki läheb, kui maaparanduse laenu fondi seadus maapanga põhikirjaga kooskõlasse viiakse. Kõik muu, mida härra Tonkman siin asja headuse ja iluduse kohta ette tõi, oli rohkem lahtisest uksest sisse murdmine, sest fondi kasutamise sihi kohta mina midagi ei öelnud, see jääks endiseks.

M. Laarman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Maakomisjonis läinud aastal vastuvõetud seaduseelnõude juures sündisid sagedasti õige ägedad vaidlused ja kokkupõrked, aga käesoleva seaduse juures läksid läbirääkimised kõik enam-vähem ühel meelel ja rahulikult ja otsused sündisid samuti ühel nõul ja häälel. Suuri põhimõtteid lahkuminekuksil ei olnud. Kui nüüd mõned väikesed parandused soovitakse ette võtta selle seaduse juures, siis võib seda teha siin teisel lugemisel, sest põhjust ei ole selle seaduse komisjoni mahamatmiseks. Härra Vain tähendas, et praegu novembri algus on ja sellepärast praegu kiiret ei ole selle seaduse vastuvõtmisega. (J. Vain'i, stp vahel hüüe.) Vast ehk härra Vain lõpetab oma kõne, siis kõneleksin mina edasi. Minu arvates on see, nagu ma tähendasin, väga külmadel kaalumistel vastuvõetud seadus ja sellepärast ei maksaks temast poliitilist numbrit teha. Härra Vain'il üldse näib kahekordne raamatupidamine olevat oma tegevuse aluseks. Kevadel ma mäletan, kui popside seadus käsil oli, siis leidis härra Vain, et see väga kiire iseloomuga seadus on, aga suve jooksul mõtles ta asja ümber ja leidis, et sellega aega küll on. Mina arvan, et seekord siin ka kahekordne raamatupidamine härra Vain'i juures ilmsiks on tulnud. Nüüd ta räägib nagu see tuttavas Muldmäe Madise loos ette tuleb: „Aega küll! aega elada, aega surra jne.“ Kevadel sarnast juttu ei olnud. Minu arvates, kui nüüd on novembri algus, aga ega meie seda seadust ei saa vastu võtta siis ka ammugi mitte, kui minnakse kevadel kraavisid kaevama, vett laskma ja teisi maaparandustööd tegema. (J. Hünerson, põl: Mis tema teab neist asjadest!) Minu arvates peaks seadus ikka nüüd valmis olema. Lõpuks tähendaksin ma veel, et maapanga seadus on viis aastat oodanud enne kui ta päevalgele pääsenud. Mil ta valmis saab ei ole

teada, aga senni ei ole see tund ikka veel tulnud.

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Härra Vain tähendas, et praegu novembrikuus ei ole mingisugust juttu maaparanduse fondi seadusest. Ma arvan, et see on härra Vain'i kui linnatöölise kasude kaitsja seisukohalt väga õige, aga põllumehe seisukohalt on see ebaõige. Härra Vain'i põhimõtted on ju harilikult niisugused, et linnatöölisele linna majad üles ehitada, neid linnas sööta, katta, jne., aga maaparanduse laenu seadus, nii tähtis kui ta ka on, mis hulgale töölisele tööd ja leiba annaks, härra Vain'i seletuste järgi ei ole sugugi tähtis. Edasi peaksin ma tähendama, et praegu on viimane aeg seda seadust vastu võtta, sest lugu on järgmine: Ei saa ju praegu maaparanduse laenu saamiseks esineda ainult palvega, vaid seal on tarvis eeltöid teha, kaardid ja plaanid valmis teha lasta, ja kui seadust ei ole mille peale põllumees tugeida võib, et tal lootus oleks kõiki neid töid ära teha, mis tarvis hakkab ta siis eeltööd tegema ja selle eest ilmaaegu raha maksma? Nii et see ei ole sugugi põhjendatud, et praegu aeg ei ole, vaid mina ütlen, et praegu on viimane aeg seda seadust vastu võtta, kui meie tahame maaparanduse alal midagi ära teha.

J. Vain (stp): Härra Tonkman leiab, et ma vabrikutöölisena Riigikogus olen. Ma võin tema rahustuseks öelda, et ma ei ole kunagi vabrikus tööd teinud, aga maatööd olen ma küllalt teinud. Võin öelda, et selles maakonnas kus mina töötasin, tehakse maaparandustööd sula ajal, suvel, aga mitte talvel. Talvistest maaparandustöödest räägivad ainult need, kes seda tööd põhjalikumalt ei tunne. Järelikult ei ole siin igatahes põhjendatud, mispärast seaduseelnõu ei või mõne päeva maapanga komisjonis läbivaatamisel olla. Ka ei ole maaparandustööde jaoks niipalju kavasid tarvis juurde teha, neid on korda ootamas juba palju.

Juhataja **T. Kalbus**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **Th. Pool**: Käesolev seadus on tingitud sellest, et riigil on teatavad summad mitme aasta jooksul juba maaparandustöödeks määratud ja võib olla ka eelolevas eelarves määratakse summa selleks otstarbeks. Vaja on sellepärast kindlat korda fikseerida, kuidas neid summasid ära kasutada. Senni on küsimus korraldatud ainult põllutööstusriigi ja valitsuse määrustega. Siin tahetakse aga anda Riigikogule võimalus oma auori-

teetlik sõna öelda selle korra lähemaks kindlaksmääramiseks. Minu arvates ei sega selle korra kindlaksmääramine sugugi maapanga asutamist. Kui tahetakse maaparanduse fondis hiljem maapangale üle minna, siis mina arvan, et see kord sel puhul palju muutuma ei saa; need summad antakse vaid lihtsalt maapangale üle, kuna terve väljaandmise kord maksma jääb. Sellepärast mina omalt poolt rkl. Vain'i ettepanekuga ühineda ei saa, vaid toetan komisjoni ettepanekut seadus I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **T. Kalbus**: On tehtud kaks ettepanekut: 1) komisjoni poolt: käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta ja 2) rkl. Vain'i poolt: anda käesolev seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni kooskõlasse viimiseks maapanga seadusega. Panen rkl. Vain'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

**4. Rahalise au- Rahaasjanduse kom-
tasu seadus — misjoni aruandja
III lugemisel. B. Oja** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja § § 1—10.

Rahalise autasu seadus.

§ 1. Rahalist autasu võib määrata riigiteenijale või -töölisele erandliku ametalase teene puhul, mis avaldub vastavas teos või teenistusliku tegevuse saavutuses, eriti kauaegses eeskujulikus teenistuses.

§ 2. Rahaline autasu ei või suurem olla tasusaaja 12-kordsest rahalisest kuupalgast sel teenistuskohal, kus autasuvääriline tegu või saavutus või, kui neid mitu, viimane neist korda on saadetud.

Märkus 1. Teenijale, kes alalise lisatasuna preemiat, kilomeetri- jne. raha saab, arvatakse see juurde tema kuupalgale. Keskmiseks kuulisatasuks loetakse kahel eelmisel aastal autasusaajale makstud listasu 24-jas osa.

Märkus 2. Töölise kuupalgaks loetakse 25-kordne päevapalk, viimase hulka arvates nii tavalist päevatasu, kui ka tükitöö ja tehaste või töökoja keskmise protsendi alusel teenitud tasu, kusjuures viimase väljaarvamise aluseks võetakse 6. eelmisel kuul saadud tasu kogusumma jagatud kuuete.

§ 3. Rahaline autasu määratakse erikrediidist iga ministeeriumi või sellele vastava keskasutuse juhataja otsusega, kui autasumää-

ramine on tasusaaja kohta esimene sellel eelarve-aastal ja kui määratud autasusumma ei ole suurem tasusaaja rahalisest ühe kuu palgast. Korduvalt sama isiku kohta samal eelarve-aastal või suuremas summas kui tasusaaja rahaline ühe kuu palk võib autasusid määrata ainult Vabariigi Valitsus vastava keskasutuse juhataja ettepanekul.

§ 4. Eelmises (3) paragrahvis ettenähtud Vabariigi Valitsuse õigused kuuluvad vastavatel juhtumistel Riigikogu juhatusele ja Riigikohtule nende või nende organide poolt valitud või määratud riigiteenijate suhtes.

Märkus 1. Kohtunikule võib ametalase teene puhul autasu määrata ainult tema lahkusel kohtuametist.

Märkus 2. Riigikontrollis teenivatele isikutele määrab rahalist autasu riigikontrolöör, ära kuulates kontrollnõukogu arvamist.

§ 5. Autasumääramise otsuses peab olema kirjeldatud see tegu või teenistuslik saavutus, mille puhul autasu määratakse.

§ 6. Ettepanekuid autasu määramise kohta võivad teha kõik ülemad oma alluvate kohta. Kui ettepanek ei tule otsekohe ülema poolt, siis tuleb viimase arvamine ettepanekule juurde lisada.

§ 7. Autasumääramise otsus kantakse tasusaaja teenistuskirja.

§ 8. Rahalist autasu võib määrata ka niisuguse riikliku teene eest, mis ei ole seotud teenistuskohuste täitmisega. Niisuguse autasu määrab Vabariigi Valitsus § 3. ettenähtud erikrediidist oma äranägemise järele.

§ 9. Autasumääramiseks ettepanekute tegemise ja nende ettepanekute otsustamise lähem kord määratakse kindlaks Vabariigi Valitsuse poolt.

§ 10. Eriseadused rahalise autasu või ergutusraha kohta eriteenistusladel jäävad maksma. Juhtumistel, mis neis ette ei ole nähtud, tuleb talitada käesoleva seaduse järgi.

Juhataja **T. Kalbus**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

**5. Administra- Üldkomisjoni aru-
tiiv karistamis- andja R. Penno kan-
kord mõnedest nab ette ja eraldi hää-
seadustest üle- letamisel võetakse
astumiste ja vastu nähtava enamu-
mõnede sund- sega seaduseelnõu pe-
määruste rik- alkiri ja § § 1—10.
kumiste eest — Administratiiv karista-
III lugemisel. miskord mõnedest seadus-
test üleastumiste ja mõnede
sundmääruste rikkumiste eest.**

§ 1. Rahukohtu nuhtlusseaduse §§ 58, 59, 59¹, 61 ja 123 üleastujad, samuti puhtuse ja tervishoiu, avalikkude kohtade, parkide, aedade ja puiestikkude korrashoiu ning automobiilide ja teiste sõidu- ja veoriistade liikumise kohta käivate sundmääruste rikkujad võetakse vastutusele ja karistatakse kas üldises kohtu korras, või käesoleva seaduse järgi administratiiv korras.

Administratiiv korras ei või karistada selle sama süüteo eest isikuid, kes vastutusele võetud kohtu korras; samuti ei või sellesama süüteo eest kohtulikule vastutusele võtta isikuid, kes käesoleva seaduse põhjal administratiiv korras karistatud.

§ 2. õigus administratiiv korras karistada § 1. ettenähtud süütegude eest on politsei jaoskonnaülematel, kelle tegevuse piirkonnas süütegu korda saadetud.

Sama õigus on avalikkude kohtade, parkide, aedade ja puiestikkude kohta antud sundmääruste rikkumise asjas tähendatud kohtade, parkide, aedade ja puiestikkude järelvaatajatel.

§ 3. Politsei jaoskonnaülem võib karistada süüdlast § 1. tähendatud süütegude eest rahatrahviga kunni 3.000 margani, — sõidu- ja veoriistade juhtisid sõidu- ja veoriistade liikumise kohta antud sundmääruse rikkumise asjus peale selle veel sõiduõiguse äravõtmiseiga kunni 7 päevani.

Avalikkude kohtade, parkide, aedade ja puiestikkude järelvaatajad võivad karistada § 1. tähendatud avalikkude kohtade, parkide, aedade ja puiestikkude korrashoiu kohta antud sundmääruste rikkujat rahatrahviga kunni 100 margani.

§ 4. Trahvikäsu täitmise puhul annab trahvimääraja ametnik trahvimaksjale vastava kvitüüngi, mille vorm kinnitatakse siseministri poolt.

§ 5. Kui süüdlane § 2. tähendatud ametnikkude poolt määratud trahvi otsekohe ära ei maksa, teeb trahvimääraja üleastumise kohta protokoll, milles tähendatakse:

- 1) protokoll kokkuseadmise aeg ja koht;
- 2) süüdistatava isiku nimi ja perekonnanimi ning elukoht;
- 3) süüteo kordasaatmise aeg ja koht;
- 4) seadus või sundmäärus, mille üleastumises või rikkumises süüdistatakse;
- 5) süüteo kirjeldus ja süüdistatava seletus ning
- 6) määratud trahv.

Protokoll saadab trahvimääraja kohalikule politseiülemale.

§ 6. Politseiülem, leides, et trahv määratud õieti ja seaduslikult, teeb korralduse määratud trahvi sissenõudmiseks administra-

tiiv korras, vastasel korral tühistab ta trahvi määruse.

§ 7. Politseiülem korralduse peale trahvi määramise asjus (§ 6), võib trahvialune kaebust tõsta rahukohtuniku ees, kes asja harilikus kohtukorras läbi vaatab ja süüdlast võib vastavate seaduste põhjal karistada ka kõrgeimal määral.

§ 8. Kaebused esitatakse kas otsekohe rahukohtunikule või politseiülemale 7 päeva jooksul, süüdlasele politseiülem korralduse (§ 6) kuulutamise päevast arvates. Politseiülem on kohustatud kaebust ühes asjaga edasi saatma rahukohtunikule 3 päeva jooksul.

Kaebuse tõstmine ei takista trahvi sissenõudmiseks politseiülem poolt tehtud korralduse täitmist.

§ 9. Sissenõutud rahatrahvid lähevad:

a) R. n. s. §§ 58, 59, 59¹, 61 ja 123 ettenähtud üleastumise asjus riigile ja

b) § 1. tähendatud sundmääruste rikkumise asjus vastavale omavalitsusele.

Juhtumisel, kui trahv kohtu poolt ära muudetud või vähendatud, maksetakse trahv või vastav vahe tagasi.

§ 10. Käesoleva seaduse jõusseastumisega kaotab oma maksvuse ajutise valitsemise korra § 12-a põhjal Vabariigi Valitsuse poolt 6. septembril 1920. a. vastuvõetud „Ajutine seadus politseilise karistamise kohta üksikute seaduste ja sunduslike määruste rikkumise eest“ („Riigi Teataja“ nr. 147/148—1920. a. sead. nr. 310).

Juhataja **T. Kalbus**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

6. Tööstusettevõtete nädalalugemisel. Töökaitse komisjoni aruandja **B. Oja** (loeb): „Tööstusettevõtete nädalalugemisel.“

Selle seaduse juurde on rkl. Masik parandusi teinud, mis ka Riigikogu poolt II lugemisel vastu võeti. Need parandused ei ole konventsiooniga kooskõlas. Nimelt on Riigikogu tööstusettevõtete nädalalugemise konventsiooni 2. novembril 1923. a. vastu võtnud ja muutmata kujul ratifitseerinud. Selle tõttu ei saa töökaitse komisjon nende parandustega päri olla. Teen ettepaneku käesolev seaduseelnõu arutamisel ära võtta ja anda töökaitse komisjoni rkl. Masiku paranduste läbivaatamiseks.

L. Johanson (stp): Härra aruandja tegi ettepaneku käesolev seaduseelnõu anda tagasi

töökaitse komisjoni. Nagu eraviisil kuulda on, tegi ta selle ettepaneku töökaitse komisjoni nimel. Härra aruandja ei tähendanud ära lähemalt neid motiive, mis pärast see seaduseelnõu tuleb komisjoni tagasi anda. Nagu eraviisil kuulda, on motiivid sarnased, et kui vastu võtta need parandused, mis tehtud härra Masik'u poolt, siis paneks see meie Riigikogu, kes omal ajal seadusandlikul teel selle konventsiooni ratifitseerinud, mille põhjal käesolev seaduseelnõu esitatud, piinlikku seisukorda. See on põhjus, mis pärast töökaitse komisjoni sellele elnõu tagasi nõuab. Kas see aga küllalt kaaluv on? Meie teame, et see konventsioon on sõlmitud Euroopas. (Vahelhüüe: Kus meie asume?) Tõsi, ka meie asume Euroopas, kuid kahjuks — ainult geograafiliselt. Ja lõpuks: mis on Eestile Euroopa? See on ainult geograafiline mõiste, teatud ilmajagu. Eesti tulevik on nähtavasti Aasias. Sisepoliitiliselt oleme jõudnud nii kaugele aasialikkuses, et isegi hukkamõistetutele edasikaebamise õigusi ei anta. Miks ei võiks sarnast harakiri toime panna ka töökaitse-seaduse juures, mis vastaks Aasiale, ja seda on püüdnudki kätte saada härra Masik'u geniaalsed parandused. Kui nüüd hakatakse neid geniaalseid parandusi likvideerima, siis tuleb küsida: kas tarvitseb Eestil nüüd ometi Euroopa ees selles asjas piinlik olla? Kas tarvitseb Eesti pelgur olla, ja kas oleks põhjust piinlikkuse pärast Euroopa ees likvideerida neid geniaalseid parandusi, mida härra Masik tegi? Sellepärast on ka kahtlane: kas maksab seda seaduseelnõu komisjoni tagasi anda. (J. Hünerson, põl: Teil on parem, mida piinlikum oleks!) Mitte sugugi, aga Teie poolt tehakse sarnaseid ettepanekuid, ja pärast kui näete, mis teinud olete, siis on Teil lõpuks piinlik. (J. Hünerson, põl: Seletage konventsiooni mõte õieti ära.)

Juhataja **T. Kalbus**: Faktiliseks märkuseks on sõna aruandjal.

Aruandja **B. Oja**: Komisjoni nimel pean tähendama, et komisjon ei nõua seda seadust tagasi sellepärast, et meie piinlikus seisukorras oleksime, vaid komisjonis läksid selles arvamisid lahku, ning see ei ole komisjoni arvamine, mida härra Johanson ette kandis, vaid üksikute liikmete arvamine.

Juhataja **T. Kalbus**: Aruandja poolt on ettepanek, anda seaduseelnõu töökaitse komisjoni II lugemisel vastuvõetud paranduste läbivaatamiseks. Aruandja on seletanud, et ühes II lugemisel vastuvõetud parandustega on seaduseelnõu vastolus sellekohase

konventsiooniga, mis Riigikogu poolt ratifitseeritud. Sellepärast arvan mina, et siin tuleb talitada kodukorra § 52. ettenähtud korras, see tähendab, et seaduseelnõu läheb komisjoni, ilma et see ettepanek hääletamisele tuleks. (L. Johanson, stp: Tuleb kirjalik nõudmine esitada!) Kirjalik tagasinõudmine on Riigikogu juhatusele komisjoni poolt esitatud. Hääletamist ei nõuta. Konstateerin, et seaduseelnõu on töökaitse komisjoni antud II lugemisel vastuvõetud paranduste läbivaatamiseks.

(Sekretäri kohale asub abisekretäär **J. Piiskar**).

7. Aktsiisi seaduse §§ 1110. ja 1111. muutmise seadus — III lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **J. Holberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, I ja II osa.

Aktsiisi seaduse § 1110. ja 1111. muutmise seadus.

I.

Aktsiisi seaduse (Sead. kogu V köide) §§ 1110 ja 1111 muudetakse järgmiselt: § 1110. Süüdlast alkoholiliste jookide müümises ilma sellekohase loa või patendita karistatakse: rahatrahviga viiest tuhandest kunni kahekümnetuhande margani. Selle süüteo kordamisel karistatakse süüdlast: rahatrahviga kümnest tuhandest kunni viiekümnetuhande margani.

§ 1111. Süüdlast ilma sellekohase loa või patendita alkoholiliste jookide müümises, kui see temal äriasjaks oli, karistatakse rahatrahviga kahekümnest tuhandest kunni viiekümnetuhande margani või vangistusega kahest kuust kunni kuue kuuni või mõlematega koos. Peale selle nõutakse temalt sisse patendihind vastavalt patendimaksu seaduses tähendatud müügikohtade liikide määradele, piirituse ja viinamüügi puhul aga patendihind kõigi alkoholiliste jookide müügi õiguse eest.

II.

Käesolev seadus hakkab maksma 1. jaanuaril 1926. a.

Juhataja **T. Kalbus**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

(Sekretäri kohale asub sekretäär **J. Holberg**).

Et rahaasjanduse komisjoni aruandja kohal ei ole jääb vahele kaalu ja mõõdu seadus — II lugemisel.

8. Riigi eelarve-eadus — II lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **K. Kornel:** Läänud koosolekul jäi lahtiseks § 12. Vahepeal on see paragrahv üldkomisjonis arutamisel olnud ja Riigikogu liikmetele on nimetatud paragrahv üldkomisjoni poolt vastuvõetud kujul välja jagatud, ja ma arvan, et vormilisi takistusi ei ole § 12. arutamisele asumiseks.

Juhataja T. Kalbus: Asun selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Aruandja **K. Kornel** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu § 12. § 12. Eelarve-ettepanekutesse võetakse ainult niisugused kulud, mis põhjenevad maksvatel seadustel või Vabariigi Valitsuse määrustel ja otsustel, samuti riigi keskasutuste juhatate korraldustel.

Aruandja **K. Kornel** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu § 25. § 25. Riigi eelarve-eelnõu kokkuseadmisel hoolitseb rahaminister kulude ja tulude tasakaalu viimise eest. Kui selgub, et kavatavad kulud on loodetavatest tuludest suuremad ja seda vahet ei ole võimalik kõrvaldada ei kulude vähendamise ega tulude suurendamisega, otsib rahaminister abinõusid selle puudujäägi katmiseks.

Aruandja **K. Kornel** (loeb):

„§ 26. Riigi eelarve-eelnõule lisatakse juurde eriti:

1) kulude osas:

a) vastavalt nomenklatuuri peatükkidele, paragrahvidele ja alljaotustele: eelmise eelarve-aasta tegelikud kulud, käesolevaks eelarve-aastaks määratud krediidid ja üksikasjalised põhjendused ning arvutused;

b) iga üksiku ehitus- või mõne muu krediidi kohta, mille tarvidus langeb mitmesse eelarve-aastasse: kavatsetava kulu üldsumma ja selle jaotus eelarve-aastate järgi;

c) palgakrediitide selgituseks: ametnikkude arv ja palganormid eelseisvaks eelarve-aastaks ühes muudatustega, võrreldes käesoleva eelarve-aastaga;

2) tulude osas:

vastavalt nomenklatuuri peatükkidele, paragrahvidele ja alljaotustele: eelmise eelarve-aasta tegelikud kulud, käesolevaks eelarve-

aastaks kindlaksmääratud tulud ja üksikasjalikud põhjendused ning arvutused.

Peale selle lisatakse juurde eelarve-eelnõule materjaalina § 17. nimetatud erieelarved ja -aruanded.“

§ 26. on sisse tulnud väike trükiviga, nimelt: 2) tulude osas tuleb lugeda sõnade „eelmise eelarve-aasta tegelikud kulud“ asemel „eelmise eelarve-aasta tegelikud tulud“.

Juhataja T. Kalbus: Panen § 26. ühes redaktsioonilise parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 26 vastu võetud.

Aruandja **K. Kornel** (loeb):

„§ 27. Rahaminister seab kokku riigi eelarve-eelnõuga ühtlasi ka üldise seletuskirja, mis eriti sisaldab eelarve-eelnõusse võetud kulude ja tulude üldise kirjelduse ning ülevaate riigi võlgade ja kohustuste seisukorra ja eelarves ettevõetud tähtsusega muudatuste kohta.“

Siin on jälle trükiviga, nimelt viimases reas pärast sõna „ettevõetud“ on välja jäänud sõna „üldise“.

Juhataja T. Kalbus: Panen hääletamisele § 27 ühes redaktsioonilise parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 27 vastu võetud.

Aruandja **K. Kornel** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega § § 28—33.

§ 28. Riigi eelarve-eelnõu ühes seletuskirja ja muu lisamaterjaaliga esitab rahaminister Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks. Vabariigi Valitsus esitab selle Riigikogule hiljemalt 20. jaanuariks enne eelarve-aasta algust.

Peatükk VI.

Riigi eelarve-eelnõu läbivaatamine ja kinnitamine Riigikogus.

§ 29. Riigikogu vaatab läbi ja kinnitab seaduslikus korras Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogule esitatud riigi eelarve-eelnõu ühes § 17. teises lõikes ettenähtud erieelarvetega, välja arvatud eripõhikirja alusel töötavate ettevõtete erieelarved.

§ 30. Kui jõusseastunud eelarve kestuse jooksul Riigikogule esitatakse seaduseelnõud või ettepanekud, mille vastuvõtust tingitud uued või suurenenud väljaminekud või tulude kustutamine või vähendamine, on esitajad kohustatud osutama reaaltuallikaid, kust katta eelpooltähendatud väljaminekud või tulude kahanemine.

§ 31. Riigikogu poolt kinnitatud riigieelarve avaldatakse põhiseaduses ettenähtud korras. Kulud ja tulud peavad olema jagatud peatükkidesse ja paragrahvidesse, välja arvatud sõjaministeeriumi kulud, mis jagunevad vahetumalt paragrahvidesse.

Peatükk VII.

Riigieelarve täitmine.

§ 32. Riigikogu poolt kinnitatud riigi kulude ja tulude eelarve antakse rahaministrile täitmiseks. Rahaministri korraldusel annab riigikassa summad välja eelarves ettenähtud kulude katteks ja valvab selle järgi, et riigi tulud korralikult ja õigel ajal sisse tuleksid.

§ 33. Krediiditarvitajail on keelatud Riigikogu poolt kinnitatud eelarvest kõrvale kaldudes teha ülekulutusi.

Aruandja **K. Kornel** (loeb):

§ 34. Vabariigi Valitsus, üksikud ministrid ega üldse riigiasutused ei või teha korraldusi, anda määrusi, sõlmida lepinguid ega võtta üle kohustusi, mis rahalisi väljaminekuid nõuavad, kui seks Riigikogu poolt kinnitatud eelarves või eriseadustes vastavad summad ette ei ole nähtud.

Riigikassa juhataja **P. Öpik**: Panen ette muuta eelarve seaduseelnõu § 34. redaktsiooni järgmiselt: „§ 34. Üksikud ministrid ega üldse riigiasutused ei või teha korraldusi, anda määrusi, sõlmida lepinguid ega võtta kohustusi, mis rahalisi väljaminekuid nõuavad, kui seks Riigikogu poolt kinnitatud eelarves või eriseadustes vastavad summad ette ei ole nähtud.

Erakorralistel juhtumistel, kui tekib vajadus väljaminekute tegemiseks, milleks krediiti ei jätku nõudmistele rahuldamiseks, mis tekkinud maksvate seaduste täitmisest, kus lühikesed tasumise tähtajad ei võimalda krediiti seaduses ettenähtud korras nõutada, on Vabariigi Valitsusel õigus rahaministri ettepanekul riigisummadest tarvilikul määral eelkrediiti määrata. Selles korras määratud eelkrediidid tehakse Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogule teatavaks sama istungjärgu kestvusel, mil väljaminekud tehtud, Riigikogus istungite vaheaegadel aga hiljemalt ühe kuu jooksul järgmise istungjärgu algusest, kusjuures kõik need eelkrediidid esitatakse Riigikogule kinnitamiseks lisaelarve korras.

Mitmeaastaste kavade piires (§ 16) võib lepinguid sõlmida suurema summa peale, kui jooksva aasta eelarves krediiti ette nähtud, ainult siis, kui need kavad on eriseadusega maksmata pandud või riigieelarve lisana Riigikogu poolt vastu võetud ja avaldatud.“

Käesoleva parandus-ettepanekuga esinedes pean tähendama, et igalpool, kus eelarvepraktika vanades riikides välja on kujunenud, sarnased seaduslikud normid on olemas. Meil, kus igasugused valuuta ja hindade kõikumised võimalikud, võib kergesti juhtuda, et krediitide puudusel muutunud konjunktuuri tõttu võimalik pole eelarvet täita Riigikogu poolt kindlaks määratud ulatuses, või pole võimalik väljaminekuid katta, mille tegemata jäämine riigile otsekohe ainelist kahju toob. Sarnaste võimalustega on ka teiste vanade parlamentaarriikide seadusandlus arvestanud. Vastu võttes § 34. eelnõus tähendatud redaktsioonis sünnitaksime ilmkahtlemata raskusi, mis meile rahalist kahju otsekohe tuua võiks või sunniks riigiasutusi oma eelarve nõudmisi teatavate reservidega konstrueerima.

Ka praegu on meil maksev vastav seadusandlik norm, see on Vene seaduste kogu I köite 1906. a. seaduse § 17, see on seadus, mis ära määrab riigieelarve arutamise korra riigiduumas ja krediitide määramist juhtumistel, kui see hädatarvilik on ja kui lühikene aeg ei luba krediiti nõuda harilikus seaduses ette määratud korras. Kui eelarve-seaduse maksmata paneme, tuleb loomulikult nimetatud seadus tühistada, sest see seadus käsitab ka eelarve läbivaatamise ja kinnitamise korda parlamendis. See kord, mis seal ette nähtud, muidugi Eesti parlamendis maksva korra juures sünnis ei ole. Sellepärast on ka käesoleva eelnõu § 34. redaktsiooni muutmise minu poolt tehtud ettepaneku kohaselt hädatarvilik. Kui Riigikogu ei leia võimaliku olevat muudatust otsekohe siin vastu võtta, siis paluksin § 34 veel kord üldkommissjoni tagasi anda.

Juhataja **T. Kalbus**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **K. Kornel**: Esitatud ettepanekut sarnasel kujul ei tohiks ilma pikema jututa vastu võtta. § 34. sissevõtmisele üldkommissjoni poolt esitatud kujul Vabariigi Valitsus kevadel vastu ei vaielnud. Kui meie võtame § 34 sarnasel kujul vastu, nagu ta rahaministeeriumi esitaja poolt ette pandi, siis on karta, et meil endine kord maksmata jääb, kus lisa-eelarved esitatakse aasta lõpul, kus ülekulutused juba tehtud, ja meie neid tagant järgi kinnitama peame, ilma et kaasa rääkida võimalik oleks olnud. Sarnane kord aga loomulik ei ole. Et see parandus Vabariigi Valitsuse nimel esitati, siis toetan selle paragrahvi üldkommissjoni andmist. Kui peakski Vabariigi Valitsuse poolt ette pandud parandus vastu võetama, siis mitte sarnasel kujul, nagu ta esitati. Paranduses on öeldud, et eelkrediidid

tehakse Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogule teatavaks sama istungjärgu kestvusel, mil väljaminekud tehtud. Aga minu arvates tuleb siin õige lühikene tähtaeg anda. Tehes valitsusele ülesandeks hiljemalt ühe nädala jooksul pärast seda, kui Riigikogu kokku astunud, seletust anda. Ainult sarnase kitsendusega oleks esitatud parandus vastuvõetav. Et selle paragrahviga väga tähtis küsimus otsustatud võib saada, ja sissejuurdunud lisa-eelarve pahede kõrvaldamine isegi võimatuks võib saada, siis ei saa selle poolt olla, et see parandus kohe siinsamas arutusele võetakse, ja nõuan selle paragrahvi tagasiandmist üldkommissjoni.

Juhataja T. Kalbus: Aruandja nõuab § 34. kohta tehtud paranduse komisjoni andmist. Kodukorra § 52. põhjal on parandus komisjoni antud.

Aruandja K. Kornel (loeb):

§ 35. Igas riigi kulude eelarve paragrahv ja alljaotuses määratud krediite võib tarvitada ainult selles paragrahvis ja alljaotuses ettenähtud kulude katteks.

Krediitide ümberpaigutamine ühest kulude paragrahvist teise võib sündida ainult Riigikogu loal. Krediitide ümberpaigutamine ühe ja sama kuluparagrahvi piiris ühest alljaotusest teise võib sündida ainult vastava riigi keskasutuse juhataja korraldusel ja rahaministri nõusolekul ning riigikontrolööri teadmisel.

Riigikassa juhataja **P. Öpik:** Panen ette § 35 muuta järgmiselt: „§ 35. Igas riigi kulude eelarve paragrahvis ja alljaotuses määratud krediiti võib tarvitada ainult selles paragrahvis ja alljaotuses ettenähtud kulude katteks.

Krediitide ümberpaigutamine ühest kulude paragrahvist teise võib sündida ainult Riigikogu loal. Krediitide ümberpaigutamine ühe ja sama paragrahvi piiris ühest alljaotusest teise võib sündida Vabariigi Valitsuse poolt kindlaksmääratud korras.“

Siin on lahkumine minu ettepaneku ja komisjoni redaktsiooni vahel viimases osas, mis käsitleb krediitide ümberpaigutamist ühe ja sama paragrahvi piirides ühest alljaotusest teise. Komisjoni ettepanekus on ette nähtud, et kõik kulude ümberpaigutamised ühest paragrahvist teise sünnivad ainult Vabariigi Valitsuse loal rahaministri nõusolekul ja riigikontrolööri teadmisel. Kuid Vabariigi Valitsus veel kord asja kaaludes leidis, et sarnane kulude ülekandmine ühest alljaotusest teise võiks sündida ka Vabariigi Valitsuse poolt kindlaksmääratud korras, mis ka küllalt garanteerib rahaministri kui ka riigikontrolööri huviseid.

Juhataja T. Kalbus: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja K. Kornel: Mis esitatud parandusse puutub, siis tunnistab see, et Vabariigi Valitsus on oma seisukohta vahepeal muutnud. Mina ei saa teisiti, kui pean toetama komisjoni ettepanekut § 35. kohta. Ja seda järgmistel põhjustel: rahaministril peaks eelarve kokkuseadmisel ja täitmisel kaaluv sõna öelda olema. Siin oli tema käes teatud määral lõpuotsus ja seda väikest õigust, mis Inglise rahaministri õigusega võrreldes, äärmiselt väikesena tundub, kitsendama hakata ei ole mingit alust. Sellest seisukohast välja minnes arvan mina, et käesolev paragrahv tuleks komisjoni poolt esitatud kujul vastu võtta. Arvesse võttes, et eelmine paragrahv on komisjoni tagasi antud, ja nende kahe paragrahvi vahel side ei puudu, siis nõuan § 35. kohta tehtud ettepaneku komisjoni andmist.

Juhataja T. Kalbus: Aruandja nõuab parandus-ettepaneku komisjoni andmist, seega on parandus-ettepanek komisjoni antud.

Aruandja K. Kornel (loeb):

§ 36. Kõik eelarves ettenähtud tulud loetakse ühiseks riigi sissetulekuks, ja ainult riigikassal on õigus neid käsutada seaduslikus korras.

Riigiasutused, kelle hooleks on usaldatud riigimaksude ja muude tulude sissenõudmine ning vastuvõtmine, on kohustatud kandma kõik need summad kindlaksmääratud tähtaegadel ja korras riigikassa arvele ja ühtlasi aru andma kõigist sissetulekutest riigikassale ning riigikontrolllile.

Sissetulnud summasid võivad riigiasutused oma kulude katteks tarvitada ainult seevõrra, kui võrra see eriseadustes neile on lubatud.

Riigikontrolöör A. Oinas: Käesoleva paragrahvi teises lõikes on öeldud: „Riigiasutused, kelle hooleks on usaldatud riigimaksude ja muude tulude sissenõudmine ning vastuvõtmine, on kohustatud kandma kõik need summad kindlaksmääratud tähtaegadel ja korras riigikassa arvele ja ühtlasi aru andma kõigist sissetulekutest riigikassale ning riigikontrolllile.“ Tegelikult võtavad tulusid vastu mitte ainult riigiasutused, vaid ka eraasutused, nimelt erapangad, seega oleks õigem öelda „asutused, kelle hooleks jne.“, mitte riigiasutused. Teiseks oleks hea, kui seadus näeks ette, kelle volitusel või usaldusel asutused võivad tulusid vastu võtta. Minu arvates võib seda teha seadusega või rahaministri korraldusega. Need kaks tingimust on tarvis käes-

olevas seaduses ette näha. Sellepärast panen ette algada käesoleva paragrahvi teist lõiget järgmiselt: „Asutused, kelle hooleks on seaduse või rahaministri korraldusega usaldatud riigimaksude“ jne.

Juhataja T. Kalbus: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja K. Kornel: Siin on õieti tegemist redaktsioonilise parandusega, ja sellepärast võin sellega ühineda.

Juhataja T. Kalbus: Aruandja on parandusega ühinenud, sellepärast ei tule see eraldi hääletamisele. Panen § 36. ühes parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 36 vastu võetud.

Aruandja K. Kornel (loeb):

§ 37. Rahaminister seab kokku ja esitab Vabariigi Valitsusele iga eelarve-aasta kohta kulude ja tulude eelarve täitmise ning kassa aruande.

Vabariigi Valitsus esitab selle Riigikogule kuue kuu jooksul peale vastava eelarve-aasta lõppu.

Riigikontrolöör A. Oinas: Selle paragrahvi juurde on minul väikene parandus. Paragrahvi algus on järgmine: „Rahaminister seab kokku ja esitab Vabariigi Valitsusele iga eelarve-aasta kohta kulude ja tulude eelarve täitmise ning kassaaruande.“ Loomulikult tuleks tähendatud aruanne saata ka riigikontrolöörile. Riigikontrol revideerib ta ja esitab Riigikogule oma seisukoha, kas see aruanne on õige või mitte. Sellepärast teen ma ettepaneku, täiendada käesolevat paragrahvi, lisades sõnadele „esitab Vabariigi Valitsusele“ juurde „ja riigikontrolöörile“.

Juhataja T. Kalbus: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja K. Kornel: Arvan, et riigikontrolööril on õigus nõuda omale kõike seaduseelnõusid ja ära kirju, ja sellepärast tundub see parandus liigsena. Kuna käesolev parandus redaktsioonilist laadi, ja kui härra riigikontrolöör soovib, et sarnane määrus seadusesse sisse võetaks, siis ei oleks mul põhjust palju vastu vaielda. Loen aga siiski paranduse liigseks.

Juhataja T. Kalbus: Panen riigikontrolööri poolt ette pandud paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Paranduse poolt on 17 häält, vastu 23, seega on parandus tagasi lükatud. Panen § 37. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 37 vastu võetud.

Aruandja K. Kornel kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 38 ja 39.

§ 38. Lähemad määrused riigi kulude ja tulude eelarve täitmiseks annab rahaminister, ja aruandmiseks — rahaminister kokkuleppel riigikontrolööriga.

Peatükk VIII.

Riigieelarve maksvuse aeg.

§ 39. Riigi kulude eelarves ettenähtud krediite võivad riigiasutused käsutada ainult vastava eelarve-aasta kestusel.

Aruandja K. Kornel (loeb):

§ 40. Kõik eelarve-aasta lõpuks tarvitatamata jäänud krediidid, välja arvatud §§ 41—44 ettenähtud juhtumustel, sulutakse sama eelarve-aasta 31. märtsil ja kantakse riigikassa, arvele.

Riigikontrolöör A. Oinas: Võib olla, et lugupeetud härra Kornelile paistab ka see parandus redaktsiooniline olevat, kuid mina soovin heameelega näha, et eelarve-seadus täpne ja selge oleks, mispärast pean tarvilikuks teatavaid parandusi esitada.

Panen ette käesoleva paragrahvi lõpp järgmiselt redigeerida: „... sulutakse riigikassa poolt sama eelarve-aasta 31. märtsil ja nad lähevad riigikassa käsutusse.“ Kommisjoni poolt ette pandud redaktsioonis on ette nähtud, et tarvitatamata jäänud krediidid „sulutakse sama eelarve-aasta 31. märtsil ja kantakse riigikassa arvele“. Selles redaktsioonis on liiga detailselt ette nähtud isegi arve, mille peale krediidi ülejäägid kantakse. Meil võib kassa ja arvepidamise kord muutuda, ja kõnealolevaid krediite ei tarvitse sugugi nõndanimetatud riigikassa arvele kanda, neid võib ka teisiti likvideerida, mis iseenesest õigem on. See puht tehniline asi, põhimõte on aga see, et krediidi ülejäägid peavad minema riigikassa käsutusse. Et seadus liigset detaili ette ei näeks, teen ettepaneku paragrahv teisiti redigeerida, nimelt sõnale „sulutakse“ juurde lisada „riigikassa poolt“ ja sõnade „ja kantakse riigikassa arvele“ asemele võtta sõnad „ja nad lähevad riigikassa käsutusse“.

Juhataja T. Kalbus: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja K. Kornel: Kahjuks pean ma ütleva, et ka see parandus liigne on. Ma tahaksin näha, kuidas riigikassa saaks neid summasid käsutada, mis tema arvele kantud ei ole. Igatahes võib praeguse arvestamise korras muudatusi ette tulla, aga kõiki meie ette

näha ei või, ja sellelt seisukohalt vaadates ei ole põhjust praegusel korral selle parandusega esineda. Üldkommissjoni redaktsioon vastab täiesti praegusele korrale. Sellepärast võimekäesoleva paragrahvi rahuliku südamega vastu võtta sel kujul, nagu ta komisjoni poolt esitatud.

Juhataja **T. Kalbus**: Riigikontrolööri poolt on ettepanek, sõnale „sulutakse“ juurde lisada „riigikassa poolt“ ja sõnade „ja kantakse riigikassa arvele“ asemele võtta sõnad „ja nad lähevad riigikassa käsutusse“. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 21 häält, vastu 27 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. Asun § 40 hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 40 vastu võetud.

Aruandja **K. Kornel** (loeb):

§ 41. Kui riigiasutused eelarve-aasta lõpuks ei ole jõudnud eelarves ettenähtud määral:

a) operatsioonifonde riigikassast välja võtta,

b) ehitustöid lõpetada või sel alal arveid õiendada,

c) kinnisvarade soetamist lõpule viia,

d) riigi võlgu ja protsente tasuda,

e) rahvusvaheliste lepingute põhjal kohustusi täita ega

f) arveid õiendada muude väljaminekute alal, kus vastavad kulude paragrahvid järgmise aasta eelarves täiesti puuduvad, siis arvatakse rahaministri korraldusel ja riigikontrolööri teadmisel vastavate krediitide ülejääkidest summad tarvilikus suuruses järgmise aasta eelarve juurde riigiasutuste käsutada samaks otstarbeks, milleks nad olid määratud.

Riigi-keskasutused saadavad eelnimetatud krediitide ülekande-nõudmised riigikassale ja riigikontrolõile hiljemalt järgmise eelarve-aasta 15. aprilliks.

Riigikassa juhataja **P. Öpik**: Panen ette § 41 lit. e muuta järgmiselt: „e) kuni 15. märtsini sõlmitud lepingute põhjal kohustusi täita ega...“ Senni on meil maksev olnud kord, mille järgi järgmise aasta peale üle kanti kõik krediidid, mille järgi kuni 15. detsembrini sõlmitud lepingute põhjal aasta lõpuks kohustused ühel või teisel põhjusel täitmata on jäänud. Eelnõusse on aga võetud ainult rahvusvahelised lepingud. Rahaministerium on küsimust veel kord kaalunud ja leidnud, et § 41. eelnõus tähendatud redaktsioonis seaduseks saades riigiasutustele teatavatel juhtumistel ülesamatuid raskusi tekitada võiks. Näiteks sõlmib sõjaministerium aasta lõpul lepingu mingisuguse

tehnilise varustuse valmistamise peale, ja lepingu tähtjad lähevad teise aasta sisse. Võib tekkida olukord, et järgmise aasta krediitidest ei jätku ülesseatud programmi teostamiseks, rääkimata veel vanade võlgade õiendamiseks. Oletame, et ühel aastal on ette nähtud laske-moona tellida 50 miljoni marga eest, kuna järgmisel aastal on eelarves ette nähtud samaks otstarbeks vast ainult 25 miljonit marka. Mingisugusel põhjusel aga ei leitud võimaliku olevat krediiti aasta algul ära kasutada, ega lepinguid sõlmida, nagu näiteks mineviku juhtumised on näidanud, raskused valuutaturul, raskused riigikassal — ning lepingu sõlmimiseks avanesid võimalused alles aasta lõpul, ja suurem osa sellest krediidist läheb tähtaegadena järgmise aasta peale üle, kuna aga järgmisel aastal on ette nähtud ainult 25 miljonit. Tähtajad tulevad kätte ja järgmise aasta programmist ei saa midagi teostada ja ei jätku sellest krediidist, et alles eelmise aasta lõpul olude sunnil sõlmitud lepinguid täita. Samasugune olukord võib ka tekkida raudteel vanade vedurite ja vagunite parandamise alal. Vedurid ja vagunid ei lähe iga aasta ühel ja samal määral ning arvul parandamisele, vaid nii, kuidas nende läbijooks on olnud. Praktika on näidanud, et ühel aastal läheb näiteks 10—15 vedurit parandamisele, kuna teisel aastal ainult 2—3, ja tuleb jällegi ette, et mingisugusel põhjusel kas rahaturu raskuste tõttu jne. ei ole võimalik olnud parandamisele tervet programmi anda, vaid need tööd tulid aasta lõpupoole jätta, ja suurem osa krediidist tuleks jällegi järgmise aasta peale üle kanda. Aga järgmisel aastal ei ole võib olla niipalju krediiti, et jooksva eelarve programmi täita jne. Sellepärast oleks soovitav kõigi lepingute põhjal tekkinud kohustusi ja krediite sel teel üle kanda, nagu see meil siamaani praktiseeritud oli. Kõik lepingud, mis on sõlmitud kuni 15. detsembrini, tuleksid arvesse võtta, mis aga hiljem on sõlmitud, arvesse võtta ei tuleks.

Juhataja **T. Kalbus**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **K. Kornel**: See ettepanek leidis elavat mõttevahetust, ja alamkommissjon kaalus seda seisukohta õige pikalt ja laialt. Kuigi üldkommissjoni alamkommissjonil tunne oli, et selles asjas mõnesugused raskused tekkida võivad, oli ta siiski sunnitud häälteenamisega seda punkti sisse jätma ja seda järgmistel põhjustel. Komisjoni liikmetel oli teada, et meil on väga halb pahe sisse juurdunud, nimelt lepingute juures igasuguste tarbainete muretsete järele äärmiselt vastutulelik olla ja tihti lepinguid ilma erilise põhjuseta pikendada, mille

läbi aga riik võib suurt kahju saada. Tundus, et sarnase olukorra juures väga raske öelda on, kus õige piir, ja kus kohal temast üle mindud on. Et sellele pahele piiri panna, võtsime punkt e sarnasel kujul vastu, nagu ta esitatud.

Kommissjoni nimel ma tehtud ettepanekuga ühineda ei saa, kuid härrad Riigikogu liikmed on ise tema kasuks ettetoodud väiteid kuulnud ja teevad hääletamisel oma järeldused.

Juhataja **T. Kalbus**: Rahaministee-riumi esitaja poolt on tehtud järgmine ettepanek: § 41. lit. e muuta järgmiselt: „e) kunni 15. märtsini sõlmitud lepingute põhjal kohustusi täita ega“. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 27 häält, vastu 23 häält, seega on ettepanek vastu võetud. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: ettepaneku poolt on 31 häält, vastu 31 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 41. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 41 vastu võetud.

Aruandja **K. Kornel** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 42 ja 43.

§ 42. Iga ülekantud krediit jäetakse tarvitamiseks lahti kunni järgmise eelarve-aasta lõpuni, arvates sellest eelarve-aastast, millal see krediit või tema viimne osa esines eelarves. Tarvitamata ülejäägid sulutakse siis lõpuliikult ja kantakse riigikassa arvele.

§ 43. 1. aprilliks rahaasutuste poolt lunastamata jäänud maksukäsud, mis välja antud möödunud eelarve-aasta krediitide arvel riigi võlausaldajatele, kantakse sama eelarve-aasta kuldesse ja jäetakse maksvaks kunni järgmise eelarve-aasta lõpuni, kui neil lühem maksvuse tähtaeg pole ette nähtud.

Aruandja **K. Kornel** (loeb):

§ 44. Kõik jooksva eelarve-aasta krediitidest väljaantud, kuid sama eelarve-aasta lõpuks õiendatamata jäänud avansid, samuti riigiasutuste kassades ja arvetel olevad summad, mille kasutamine ei sünni väljaspool üldist riigi eelarvet ega eriseaduste alusel, kantakse arvepidamise teel krediitide ülejääkidena riigikassa arvele ja ühtlasi samal määral väljaantuks järgmise eelarve-aasta krediitidest.

Riigikassa juhataja **P. Öpik**: Panen ette muuta see paragrahv järgmiselt: „§ 44. Kõik jooksva eelarve-aasta krediitidest väljaantud, kuid sama eelarve-aasta lõpuks õiendatamata jäänud avansid, samuti riigiasutuste

kassades ja arvetel olevad summad, mille kasutamine ei sünni väljaspool üldist riigieelarvet ega eriseaduste alusel, õiendatakse rahaministri poolt, kokkuleppel riigikontrolööriga, väljaantava erimääruse põhjal“.

Vanas redaktsioonis oli see kord, mille järgi lõpetatakse ülejäägid, seaduses määratud, kuid meil on praegu teatud murrang käsil, nimelt minnakse vana korra pealt uue korra peale üle. Vana redaktsioon oli vana kassakorra kohaselt kokku seatud ja sellepärast peaks selle redaktsiooni uue korra kohaselt muutma. Uue korra järgi antakse üks kord aastas teatud avansid välja. Aasta lõpul tuleb avanside andmine lõpetada ja riigikassasse ülejäägid tagasi kanda, selleks, et teatavaid korrektsiive aruandesse sisse viia. Vana redaktsiooni sellesse paragrahvi jättes peaksime uue korra jaoks mingisuguse teise mooduse samasse seadusesse sisse võtma, kuid ajutiste normidega kehtvat seadust koormata ei ole soovitatav. Sellepärast on parandus-ettepanekus ette nähtud, et neid ülejääkisid õiendatakse rahaministri poolt kokkuleppel riigikontrolööriga, väljaantava erimääruse põhjal. Seda on ka Vabariigi Valitsus eelviimasel koosolekul kaalunud ja sarnase redaktsiooni soovitavaks pidanud. Selle redaktsiooni juures võiks osa asutustest töötada vana, teine osa — uue korra alusel, ei tekiks raskusi ja takistusi. See on selle paranduse otstarb ja mõte.

Riigikontrolöör **A. Oinas**: Silmas pidades asjaolu, et Riigikogu poolt minu eelmine parandus tagasi lükati, sest et kommissjoni aruandja ettepaneku vastu vaidles ja nimelt sellel motiivil, et kui tarvis on uut kassakorda maksta panna, siis võib eelarve-seadust muuta, pean tarvilikuks paar sõna tähendada härra Öpik'u poolt tehtud ettepaneku kohta, ja nimelt selles mõttes, et see ettepanek tuleb vastu võtta. Minu arvates ei ole õige praegu meie eelarve-seaduses igasuguseid peensusi ette näha. Meie riigiasutuste sisemine kord on veel kujunemisel, — kui tahetakse seaduses kindlaks fikseerida teatav, praegumaksev kord, siis oleks see enneaegne. Palju õigem on veel teatud võimalusi jätta valitsusele, rahaministeeriumile ja riigikontrollele asjade korraldamiseks. On aga teatud kord juba välja kujunenud, alles siis võib selle seadusega kindlaks määrata, nii nagu Venemaal arveseadusega see oli tehtud. See seadus annab arvepidamise ja aruandmise alal teatavad kaunis suured võimalused rahaministeeriumile ja valitsusele ning riigikontrollele asjaajamise korraldamiseks. Arvan, et ka käesoleval juhtumisel tuleb seda teha, mille tõttu pole tarvis Riigikogusse igasuguste väikeste seaduse parandustega tulla.

Juhataja **T. Kalbus**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **K. Kornel**: Härra riigikontrollöörile võin ma vastata, et tema oma ettepanekut sellega põhjendas, et võib olla minnakse uue korra juurde üle, eelmisel juhtumisel aga on juba üleminek teoksil. Ja see on isegi. Parandus oli üleliigne ja see oli minu motiiv, mispärast mina vastu olin. Käesoleval juhtumisel paistab minule selge olevat, et härra rahaministeeriumi esitaja ettepanek põhjendatud on, aga kahetseda tuleb ainult seda, et Vabariigi Valitsuse esitaja vaevaks ei võtnud tarviliku parandusega esineda komisjonis. Seal oleks ta tegemiseks õige koht olnud. Vormiliselt ei saa ma parandusega kõige parema tahtmise juures ühineda.

Juhataja **T. Kalbus**: Rahaministeeriumi esitaja poolt on ettepanek tehtud, § 44. uues redaktsioonis vastu võtta, mis juba ette kanti. See parandus käib niimoodi, et § 44. viimased kolm rida tuleksid välja jätta ja selle asemele võtta järgmised sõnad: „õiendatakse rahaministri poolt kokkuleppel riigikontrollöoriga väljaantava erimääruse põhjal“. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb § 44 ühes vastuvõetud parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 44 vastu võetud.

Aruandja **K. Kornel** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 45—54.

§ 45. Igasugused muud jooksva eelarveaasta lõpuks täitmata jäänud sama eelarveaasta kohustused riigi võlausaldajate vastu õiendatakse järgmise eelarveaasta vastavatest krediitidest.

§ 46. Riigieelarves ettenähtud tulud, mis jäänud tulemata eelarveaasta lõpuks riigitulude arvele, loetakse selle eelarveaasta tuludeks, millal nad tegelikult sisse tulnud.

Peatükk IX.

Eelkrediidid.

§ 47. Kui riigieelarvet ei jõuta eelarveaasta alguseks vastu võtta ega maksma panna, siis võib rahaministri korraldusel järgmise eelarveaasta kulude arvel eelkrediitidena tarvitud mööda teha kulusid kunni ühe kaheteistkümnendiku osani kuu kohta eelmise aasta eelarve-summadest, kus arvesse on võetud lisa-eelarved. Erakorralisel juhtumisel võib teatud väljamineku arvel üle ühe kaheteistkümnendiku kulusid teha ainult Vabariigi Valitsuse otsusel ja riigikontrollööri teadmisel.

§ 48. Riigiasutused võivad eelkrediite tarvitada ainult nende jooksvate kulude katteks, mis esinevad kulude paragrahvidele vastavalt nii eelmise aasta eelarves kui ka eelseisva aasta eelarve-eelnõuks ja ainult selle summa määran, kumb neist väiksem. Kulusid, mis eelmisel eelarve-aastal ei olnud ette nähtud, võib teha Vabariigi Valitsuse loaga ainult siis, kui see on möödapääsemata tingitud sellekohaste seaduste täitmisest.

Peatükk X.

Lisaeelarved.

§ 49. Kui enne eelarve-aasta lõppu on möödapääsematult tarvis teha kulusid, milleks riigi eelarves määratud krediitidest ei jätku või pole vastavaid krediite üldse ette nähtud, siis võib neid saada ainult lisa-eelarvetega.

§ 50. Lisaeelarve-ettepanekud seatakse kokku riigikeskasutuste poolt §§ 11—16 ettenähtud alustel ja saadetakse rahaministeeriumile ning riigikontrollile Vabariigi Valitsuse poolt määratud tähtaegadeks.

Lisaeelarve-ettepanekutele lisatakse juurde eriti:

a) põhjendused, mispärast maksva eelarve-eelnõu kokku seadmisel vastavad krediidid olid liig väikselt arvatud või polnud sugugi ette nähtud;

b) selgitused, millest on tingitud, et nõutud krediitide saamist pole võimalik edasi lükata kunni järgmise aasta eelarve kinnitamiseni;

c) nende krediitide seisukord, millele täiendust nõutakse ja

d) andmed nende lisatulude ja eelarves määratud krediitide ülejääkide kohta, mida võiks kasutada nõutud lisakrediitide katteks.

§ 51. Lisaeelarve-ettepanekud vaadatakse läbi rahaministeeriumis §§ 21—23 ettenähtud korras. Läbivaadatud lisa-eelarve-ettepanekute põhjal seab kokku rahaminister kooskõlas riigi algeelarve vormiga lisa-eelarve-eelnõu, näidates ühtlasi need tuluallikad, millega ettepanud lisakulud kavatsetakse katta.

§ 52. Lisaeelarve-eelnõu ühes tarviliku lisamaterjaliga esitab rahaminister Vabariigi Valitsusele, kes selle esitab Riigikogule.

Lisaeelarve-eelnõusid võib esitada Riigikogule eelarve-aasta kestusel ainult kolm korda.

Peatükk XI.

Seaduse maksmahakkamine.

§ 53. Riigiasutuste 1925. a. krediitide tarvitamine lõpetatakse riigi eelarve-seaduse §§ 40—46 ettenähtud alustel, lugedes § 40. esineva „31. märtsi“ asemel „31. detsembril“ ja §§ 41. ja 43. esineva „aprilliks“ asemel „jaanuariks“.

§ 54. Aja peale 1. jaanuarist kuni 1. aprillini 1926. a. pikendatakse 1925. a. eelarve maksvus, kusjuures riigikassal õigus on avada rahaministri korraldusel riigi keskasutustele eelkrediite kuni $\frac{1}{12}$ -ku osani kuu kohta vastava riigi-keskasutuse 1925. a. peale kinnitatud aastaeelarve kogusummast, milles arvesse on võetud nii lisaeelarved kui ka igasugused muud seaduslikus korras ette võetud muudatused; erakorralisel juhtumisel teatud väljamineku arvel võib avada üle ühe kaheteistkümnendiku krediiti ainult Vabariigi Valitsuse igakordsel otsusel.

Eelkrediitide avamise ja tarvitamise kohta on rahaministril õigus kitsendavaid korraldusi teha ja juhtnööre anda.

Käesolevas paragrahvis tähendatud aja kestusel tehtud kulude ja saadud tulude üle seatakse kokku eriaruanne.

Aruandja **K. Kornel** (loeb):

§ 55. Riigi eelarve-seaduse maksma-hakkamisega kaotavad oma maksvuse „määrused riigi, ministeeriumide ning peavalitsuste eelarvete kokkuseadmise, läbivaatamise, kinnitamise ja täitmise kohta“ 22. maist 1862. a., ühes kõigi täiendustega ja muudatustega ning nende määruste põhjal maksmapandud korraldustega“.

Selle paragrahvi sisu oleneb sellest, kuidas võetakse vastu need paragrahvid, mis komisjoni läksid. Kui võetakse vastu sarnasel kujul, nagu komisjon esitanud, siis ei ole Vabariigi Valitsusel õigus ülekulutusi teha ja tuleb äramuudetavate seaduste nimestikku üles võtta seaduse tühistamine, mis Vabariigi Valitsusele hädatarvilikkude ülekulutuste tegemise võimaldas. Sellepärast nõuan selle paragrahvi andmist üldkommissjoni.

Juhataja **T. Kalbus**: Aruandja nõuab § 55 andmist üldkommissjoni, — seega on paragrahv üldkommissjoni antud.

Et Riigikogu rohkem kui kaks tundi töötanud, kuulutan veerandtunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 7.10 min.

Pärast vaheaga jätkub koosolek kell 7.25 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **T. Kalbus**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Juhataja **T. Kalbus**: Riigikogu koosolek kestab edasi. Arutamisele tuleb vahelejäädud päevakorra-punkt.

**9. Kaalu ja Rahaasjanduse kom-
möödu seadus misjoni aruandja V.
— II lugemisel. Hasselblatt** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusena seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—23.

Kaalu ja möödu seadus.

I. Meetrisüsteemi maksmapanemine.

§ 1. Kaalu ja möödu aluseks võetakse meeter ja kilogramm, vastavalt rahvusvahelisele algtüüpidele, mis rahvusvahelisel üldkonverentsil kaalu ja möödu asjus heaks tunnustatud ning rahvusvahelises kaalu ja möödu büroos, Pariisis, alal hoitakse.

Vastavalt rahvusvahelisele algtüüpidele valmistatakse meeter ja kilogramm kahes eksemplaris vastupidavast ja muutmatus garanteerivast materjaalist. Üks eksemplar hoitakse alal proovikojas, teine — Tartu ülikoolis. Iga viie aasta järele kontroleeritakse neid üksteisega proovikoja, ülikooli ja Tallinna tehnikumi esitajate poolt. Iga kahekümneviie aasta järele kontroleeritakse ühed algtüübid rahvusvahelise kaalude ja möötude büroos olemasolevate algtüüpidega.

§ 2. Pikkuse möödu üksus on meeter. Meetri üks kümnendik osa nimetatakse detsimeetriks, üks sajandik osa — sentimeetriks, üks tuhandik osa — millimeetriks. Tuhat meetrit nimetatakse kilomeetriks.

§ 3. Pinna möödu üksus on ruutmeeter. Ruutmeetri üks sajandik osa nimetatakse ruutdetsimeetriks, üks kümnetuhandik osa — ruutsentimeetriks, üks miljonilik osa — ruutmillimeetriks. Sada ruutmeetrit nimetatakse aariks. Sada aari ehk kümmetuhat ruutmeetrit nimetatakse hektaariks.

§ 4. Õõnsuse möödu üksus on kantmeeter. Kantmeetri ühe tuhandiku osaga ühesuuruseks loetakse ühe kilogrammi (§ 5) puhta veele tarvisminev ruum, kui vesi oma kõige suuremas tiheduse seisukorras ja ühe atmosfääri absoluutse rõhu all; seda õõnsuse möödu nimetatakse liitriks. Kümme liitrit nimetatakse dekaliitriks ja sada liitrit — hektoliitriks.

§ 5. Kaalu üksus on kilogramm, Kilogrammi üks tuhandik osa nimetatakse grammiks. Grammi üks tuhandik osa nimetatakse milligrammiks. Ükstuhast kilogrammi nimetatakse tonniks.

II. Kaalude ja möötude tarvitamine.

§ 6. Igasugustel sisemaalistel äritehingutel: vahetamisel, ostmisel, müümisel, töö arvestamisel töötasu kindlaksmääramiseks, materjalide vastuvõtmisel ja väljaandmisel võib

tarvitada kaalumiseks ja mõõtmiseks ainult seaduslikult tembeldatud kaalusid, vihtisid ja mõõtusid.

§ 7. Tembeldamiseks on lubatud ainult niisugused kaalud, vihid ja mõõdud, mis selle seaduse ning tema põhjal väljaantud määruste nõuetele vastavad.

Pikkuse mõõtudel ühest otsast teise otsani on lubatud ainult järgmised pikkused: kakskümmend, kümme, viis, kaks, üks ja pool meetrit.

Õõnsuse mõõdud kuivade ainete tarvis on lubatud ainult järgmise mahutuvusega: kaks ja üks hektoliiter; viis, kaks ja üks dekaliiter; viis, kaks, üks ja pool liitrit.

Õõnsuse mõõdud vedelate ainete tarvis on lubatud ainult järgmise mahutuvusega: üks dekaliiter; viis, kaks ja üks liiter; pool, üks viiendik, üks kümnendik, üks kahekümnendik, üks viiekümnendik ja üks sajandik liitrit.

Raskuse mõõtudeks on lubatud ainult järgmised: viiskümmend, kakskümmend, kümme, viis, kaks ja üks kilogramm; viissada, kaks-sada, sada, viiskümmend, kakskümmend, kümme, viis, kaks ja üks gramm; viissada, kaks-sada, sada, viiskümmend, kakskümmend, kümme, viis, kaks ja üks milligramm.

§ 8. Kaalud, vihid ja mõõdud peavad iga kolme aasta järele uuesti tembeldatud saama.

III. Järelvalve ja tembeldamise kord.

§ 9. Kaalude, vihtide ja mõõtude järele valvamine ja nende proovimine ning tembeldamine pannakse proovikoja peale. (Prooviseaduse § 5, „Riigi Teataja“ nr. 74 — 1924. a.)

§ 10. Proovikoja kohused käesoleva seaduse alusel on:

a) õigete kontrollkaalude, vihtide ja mõõtude alalhoidmine;

b) kaalude, vihtide ja mõõtude proovimine ja peale õigekstunnistamist templita varustamine;

d) selle järele valvamine, et § 6. ettenähtud otstarbeteks tarvitatavad kaalud, vihid ja mõõdud varustatud oleksid õige templita.

§ 11. Kaalude, vihtide ja mõõtude välja-vedu on lubatud ka tembeldamatult.

§ 12. Kaalud, vihid ja mõõdud antakse proovimiseks proovikotta otsekohe, posti kaudu või muul viisil, ühes Eesti panga osakonna kvii-tungiga proovimise ja tembeldamise maksu äratasumise üle.

Kui proovitud ja tembeldatud kaalud, vihid ja mõõdud omanikule, tema soovil, proovikoja poolt kätte toimetatakse, siis kannab saatmise kulud omanik.

§ 13. Kaalude ja mõõtude proovimist ja tembeldamist võetakse peale proovikoja ka väljaspool pealinna teistes kohtades ette, millest kaks nädalat enne seda kuulutatakse ajalehte-

des ja teatatakse kohalikkude omavalitsuste kaudu, ära tähendades, millal ja kus proovimine ja tembeldamine toime pannakse.

Omavalitsuse asutused on kohustatud tembeldamiseks kõlbulikud ruumid muretsema. Ruumide üüri maksab proovikoda.

§ 14. Kaalude proovimine ja tembeldamine, mida nende konstruktsiooni pärast võimatu proovikotta toimetada, samuti ka nende juurde kuuluvate vihtide proovimine ja tembeldamine sünnib kaalude asukohal.

Peale selle võib kaalude, vihtide ja mõõtude proovimist ja tembeldamist nende asukohal toimetada neil juhtumistel, kui ühekorde proovimine ja tembeldamise eest kuuluv maksu kogusumma pealinnas välja teeb vähemalt üsktuhat viissada marka ja väljaspool pealinna vähemalt kolmtuhat marka.

Selles paragrahvis äratähendatud kordadel tasub väljakutsuja kõik ametnikkude sõidukulud ja päevarahad kaubandus-tööstusministri poolt kindlaksmääratud normide järgi.

§ 15. Käesoleva seaduse, iseäranis § 6. ettenähtud määruse üle valvamine ja seaduserikkujate vastutusele võtmine ning süüdistamine kohtus sünnib proovikoja või politsei kaudu.

§ 16. Ametnikkudel, kes kaalusid, vihtisid ja mõõtusid kontroleerivad, on õigus revideerimise otstarbel vabalt sisse pääseda kõikidesse ruumidesse, kus kaalusid, vihtisid ja mõõtusid avalikuks läbikäimiseks, (§ 6) mõõtmiseks ja kaalumiseks tarvitatakse.

§ 17. Politseiametnikud on kohustatud proovikoja ametnikkudele kaalude ja mõõtude kontroleerimisel abiks olema ja neid kaubanduse ja tööstuse ettevõtete revideerimisel saatma.

§ 18. Tembeldamata või mitte õigete kaalude, vihtide ja mõõtude leidmise üle seavad proovikoja- või politseiametnikud protokollu kokku kriminaal kohtupidamise seaduse § 1131. ja järgnevate korras.

§ 19. Käesoleva seaduse ja selle alusel väljaantud määruste vastu eksijaid karistatakse nuhtlusseaduse põhjal.

IV. Kaalude, vihtide ja mõõtude tembeldamise maks.

§ 20. Lõivuseaduse (S. K. V. k. 1914. a. väljaanne) §§ 399 ja 400 tühistatakse ning §§ 398, 401, 402, 403 muudetakse järgmiselt:

§ 398. Kaalude, vihtide ja mõõtude tembeldamise maksu võetakse järgmise tabeli järgi: automaatkaalu pealt . . . nelisada marka, iga teisesüsteemiliste kaalude pealt:

kaal kunni ühe kilo-grammi kandejõuga kakskümmend marka

kaal üle ühe kunni kahe kilogrammi kandejõuga	kakskümmend viis mk.	iga margapuu pealt kaalu küljes üle 15 kilogrammi kunni ühesaja viiekümne kilogrammini	nelikümmend mk.
„ üle kahe kunni viie kilogrammi kandejõuga	kolmkümmend	„ iga margapuu pealt kaalu küljes üle ühesaja viiekümne kilogrammi, iga ühesaja viiekümne kilogrammi pealt	viisteist „
„ üle viie kunni kahekümne kilogrammi kandejõuga	nelikümmend	„ ühe käsimargapuu pealt	kakskümmend viis „
„ üle kahekümne kunni kahekümneviie kilogrammi kandejõuga	kuuskümmend	„ ühe vihi pealt, mis alla üht kilogrammi	kümme „
„ üle kahekümneviie kunni viiekümne kilogrammi kandejõuga	kaheksakümmend	„ ühe vihi pealt ühest kilogrammist kunni viiekümne kilogrammini	viisteist „
„ üle viiekümne kunni kahesaja viiekümne kilogrammi kandejõuga	ükssada kakskümmend	„ mitmesuguste erivihtide (mitte ühesuguste õlgadega kaalude jaoks) eest iga vihi pealt	kolmkümmend „
„ üle kahesaja viiekümne kunni viiesaja kilogrammi kandejõuga	ükssada viiskümmend	„ ühe õõnsuse mõõdu pealt, mahutus alla kaht liitrit	kümme „
„ üle viiesaja kunni ühe tuhande kilogrammi kandejõuga	kakssada	„ ühe õõnsuse mõõdu pealt kahest liitrist kunni viie liitrini	viisteist „
„ üle ühe tuhande kunni ükstuhat viiesaja kilogrammi kandejõuga	kakssada kakskümmend viis	„ ühe õõnsuse mõõdu pealt üks dekaliiter	kakskümmend „
„ üle ühe tuhande viiesaja kunni kahe tuhande kilogrammi kandejõuga	kakssada viiskümmend	„ ühe õõnsuse mõõdu pealt kahest kunni viie dekaliitr.	kakskümmend viis „
„ üle kahetuhande kunni kahetuhande viiesaja kilogrammi kandejõuga	kolmsada	„ ühe õõnsuse mõõdu pealt ühest kunni kahe hektoliitr.	viiskümmend „
„ üle kahetuhande viiesajakilogrammi kandejõuga, iga viiesajakilogrammi pealt	viiskümmend	„ pikkuse mõõt iga meetri pealt, mille juures pool meetrit üheks meetriks loetakse	kakskümmend „
„ üle viieteistuhande kilogrammi kandejõuga, iga viieteistuhande kilogrammi pealt	viiskümmend		
iga margapuu pealt kaalu küljes kunni viieteistkümne kilogrammini	kakskümmend		

§ 401. Kaubandus-tööstusministril on õigus määrata maksu: 1) kaalude, vihtide ja mõõtude proovimise eest suurema täpsusega, kui seaduste ja määrustega harilikult nõutakse; 2) § 398-das nimetamata kaalude, vihtide ja mõõtude proovimise eest.

§ 402. Tembeldamise eest kindlaksmääratud maksud maksetakse: 1) Eesti panga osakondadesse maksja valimise järele ja 2) asutustele ja isikutele, kelle peale kaubandus-tööstusministri poolt pannakse maksude vastuvõtmise kohustus.

§ 403. Juhtumisel, kui esitatud kaalud, vihid ja mõõdud nende vigade tõttu tembeldamata toojale tagasi antakse, siis nende pealt võetud tembeldamise maksu tagasi ei anta.

§ 21. Kaalude ja mõõtude kohta käivate maksvate seaduste muutmise seadus 27. juunist 1916. a. (Vene seadl. ja val. määr. kogu art. 1671), Vabariigi Valitsuse poolt 18. jaan. 1920. a. vastuvõetud seadus posliniseaduse kümnenda peatüki muutmise kohta („Riigi Teataja“ nr. 22-23 — 1920. a.) ja täiendav seadus posliniseaduse kümnenda peatüki muutmise kohta („Riigi Teataja“ nr. 21 — 1921. a.) tühistatakse.

V. Seaduse elluviimine.

§ 22. Kaubandus-tööstusministril on õigus välja anda korraldavaid määrusi käesoleva seaduse kohta, eraldi avalikuks tarvitamiseks lubatud kaalude, vihtide ja mõõtude materjaali, kuhu süsteemi ja muude omaduste kohta, nii kui ka lubatavate mõõdukestete kohta.

§ 23. Käesoleva seaduse elluviimise tähtsaja äramääramise ja maksmapanemise määruste väljaandmine jäetakse Vabariigi Valitsuse hooldeks.

10. Mõnesuguste süütegude asjus karistuste ja kohtupidamise korra muutmise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 147-148 — 1920. a.) § 8. tühistamise seadus — II lugemisel.

148 — 1920. a. nr. 309 all avaldatud seaduse § 8 kaotab maksvuse.

11. Esimese rahvusvahelise töökonverentsi poolt Washingtonis vastuvõetud tööstustevõtete tööaega kaheksa tunniga päevas ja neljakümne kaheksa tunniga nädalas piirava konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — II lugemisel.

Üldkommissjoni aruandja **R. Penno** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.

Mõnesuguste süütegude asjus karistuste ja kohtupidamise korra muutmise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 147-148 — 1920. a.) § 8. tühistamise seadus.

„Riigi Teataja“ nr. 147-

Töökaitse komisjoni aruandja **J. Voiman** (loeb):

Esimese rahvusvahelise töökonverentsi poolt Washingtonis vastuvõetud tööstustevõtete tööaega kaheksa tunniga päevas ja neljakümnekaheksa tunniga nädalas piirava konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus.

E. Masik (põl): Väga austatud Riigikogu liikmed! Eelmisel koosolekul selgitasid meie rühma esitajad küllalt põhjalikult, et Washingtonis konventsiooni ratifitseerimine, ar-

vesse võttes meie praegusi majanduslikke tingimusi, ühenduses meie kliima ja eritingimustega, meie riigi ja rahva majanduslikul ülesehitamisel raskusi tooks ning töökriisi, millest eriti pahempoolsed rühmad nii palju on rääkinud, ei lahendaks vaid suurendaks. Meie oleme selle vastu, et meie praegustes oludes tahetakse sundida inimesi kõigil tegevusaladel mitte üle 8 tunni tööd tegema, mis järgneks selle konventsiooni ratifitseerimisest.

Meie näeme, et sarnane sunduslik tööpiiramine eriti meie sesooni töid, nagu: ehitustööd, metsatööd, maalritööd, turbatööd, põlevkivikaevamise tööd, sisemised veeteed jne. tähtsalt raskendab, teataval juhtumisel isegi võimatuks teeb. Meie kriipsutame eriti alla, et sunduslik 8-tunniline töö eriti koormavaks saab mitte üksi meie ettevõtjatele, vaid esimeses järjekorras laialdasele tööliste klassile, isearanis nimetatud sesooni tööde tegemisel, vähendades üldiselt tehtavat töö hulka, seega vähendades ka üksikute inimeste ja perekondade teenistust.

Kõige selle alusel ei saa meie olla praegusel momendil Washingtoni konventsiooni ratifitseerimise poolt, seda enam, et seda pole julgenud meie naabrid Soome, Rootsi, Daani, Poola, Leedu, Vene ning eriti veel rikkad ja väljaarenenud tehniliste sisseasetega ning suurte loodusvaradega riigid, kellega meie seaduste vahetamisel läbikäimises, nagu: Saksa, Inglise, Ameerika Ühisriigid, Prantsuse, Belgia jne.

Samuti ei saa meie toetada ratifitseerimise tingimusi — „kui need ja need riigid seda teevad“ — sest et meie sellega halvame osalt oma tööaja ja töötingimuste vaba korraldamist, teiseks ei oleks sellel mingisugust praktilist tähendust, ja kolmandaks seoksime meie ennast lubadusega, mis ette ei ole näinud neid olusid, mis siis valitsevad, kui kord sarnane seisukord ilmsiks tuleb, et ülesloetud riigid konventsiooni on ratifitseerinud. Ka seoksime meie sellega ennast asjata teiste riikide tahtmisega ning takistaksime osalt meie poolt ratifitseerimist muutunud tingimuste juures varemalt, kui mõni ülesloetud riikidest teeks.

Et see küsimus aga ühenduses on ka puhtmajanduslike kalkulasioonidega, mis muuhulgas peaks selge olema eriti pärast tänast kaubandus-tööstusministri esinemist, siis paneme ette, küsimus läbikaalumiseks anda rahvasjanduse komisjoni.

A. Ostra-Oinas (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Et selle küsimuse, nimelt kaheksatunnilise tööpäeva kohta juba küllalt poolt ja vastu on vaieldud, ei taha ma sisuliselt sõna võtta, vaid teeksin paar märkust härra Tonkman'i poolt tehtud väidete õiendamiseks. Här-

ra Tonkman tõstis küsimuse üles, mida ka täna töö-hoolekandeminister härra Kaarna teatava piirini näis pooldavat, nimelt, et osa meie töolistest ei taha küllalt intensiivselt tööd teha, et nad oma päevapalga väärt oleksid. Härra Tonkman tõi siin väite ette, et Tallinna tööbörsis registreeritud naistöölised läinud aastal Jänedä mõisas kartulid võttes on suutnud teenida ainult 60 marka päevas. Ma tahtsin neid naistöölisi jälgida, kes nad on ja kuidas nad mujal on töötanud, see on ka võimalik, sest meil registreeritakse kõik, kes tööd otsivad, samuti ka need, kes töölisi tööle võtavad. Selgus, et ei käesoleval, ei läinud ega ka üleläänud aastal Tallinna tööbörsilt naistöölisi võetud ei ole, ei Põhja-Eesti põllutöökooli ei Jänedä mõisa ega ka härra Tonkman'i poolt. Nii on härra Tonkman'i etteheide täiesti alusetu Tallinna linna tööbörsi kohta. (Vahelhüüded paremalt poolt.) Ma kinnitan, ei ole olnud nõudmist töötä naistööliste kohta, ei härra Tonkman'i, ei Jänedä mõisa ega Põhja-Eesti põllutöökooli poolt, nii et Tallinna tööbörs ei saanud neile töötä naistöölisi saata.

Mis aga puutub tööpalgasse, siis jälgisin ma läinud-aastaseid töö hindu kartulivõtjate kohta, kelle kohta härra Tonkman tähendas, et nad alla 100 marga päevas teeninud. Meie tööbörsilt saadetud naistöölised on päevas kõige vähem 100 marka, küll aga rohkem saanud. Nii on see etteheide Tallinna tööbörsi töötä naiste kohta, et nad palka ei suuda teenida või ei ole seda väärt, täiesti tuulest võetud.

Teine õiendus puudutaks sisuliselt minu kõnet. Ma loen oma stenogrammist ette, mida ma oma eelmises kõnes tähendasin: „Meie teame ju, et meil tööpuuduse kaasnähtusena on asjaolu, et meil palju töölisi oma õppinud tööalalt tööd ei leia ja teistele aladele peavad üle minema, näiteks metallitöölised, keemiatöölised. Nad on omale teataval tööalal oskuse omandanud, kuid need töölised ei leia tööpuuduse ja majandusliku kriisi tõttu, mis meil praegu valitseb, oma oskuse alal tööd. Kas on meie riik selleks midagi teinud, et nendele inimestele teist tööskest kätte õpetada?“ Kuid „Kajas“ leian oma kõne järgmiselt refereeritud: „Proua Oinas ütleb, et see töö on ränk, et peab noppima küürakil maas kartulid üles, mis masin on lahti pildunud ja seda peab õppima, ja riigivalitsus peab isegi neid õpetama, see tähendab kartulid võtma. Nii kaugele ei või ometi minna.“ Aga mina, härra Tonkman, tahaksin Teile öelda, et nii kaugele ei tohi minna, et vastase kõnet nii pea peale pöörata. Mina arvan, et seda kõrget kõnetooli siin selleks tarvitada ei ole kohane, ning võin ainult kahetsust avaldada, et seda siiski selleks on kasutatud.

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Mul on väga kahju, et ma proua Oinas'ele praegu pean vastu vaidlema... (Vahelhüüde paremalt poolt: Ei maksa vaielda.).. aga asja sisuliseks seletuseks luban endale järgmist öelda. Mina lugesin proua Oinas'e enese poolt parandatud stenogrammi ja seal seisab järgmist, et tuleb selle eest hoolt kanda, et riigivalitsus võimaldaks nendele tööskest õpetada. (A. Ostra-Oinas, stp: Lugege siit ette!) Ma ei leia seda kohta siit ülesse, see viidaks aega. (O. Gustavson, stp: Näidake näpuga ette! — K. Päts, põl: Kas Gustavson aitab juhatada? — O. Amberg, krst: Gustavson hakkab kella lööma.) Siin stenogrammis on õige palju parandatud, nii et ma seda kohta üles ei leia, kuid igatahes on mõte see, mida ka proua Oinas praegu ei salanud, et tuleks õpetada inimestele, kes teisel alal tööd pole teinud, vastavalt töö kätte, ja muu hulgas sain mina nii aru, et tuleb ka kartulivõtmist õpetada, sest nad ei olnud seda tööd teinud ja järelikult siis ei võinud nad tükitööga niipalju teenida. See oli see põhimõte, mis mina proua Oinas'e kõnest välja lugesin. Edasi refereeris proua Oinas minu kõnet ajaleht „Kaja“ järele. Mina ei vaidle ajaleht „Kaja“le vastu, et see kooskõlas minu kõnega nii ei ole, kuidas proua Oinas siin ette luges, kuid siiski, kui minu stenogrammi lugeda, siis arvan, et proua Oinas pikemalt järele mõeldes niisuguseid järeldusi ei teeks, nagu praegu. Niipalju asja üldisest küljest.

Edasi tähendas proua Oinas, et ta tööbörsist järele vaadanud, mina ei olla Tallinna tööbörsist naisterahvaid mitte Jänedä mõisa ega kuskile mujale tööle palganud, ja sellepärast ei olevat see küllalt õige ja põhjendatud. Proua Oinas, kas oli see mõte nii? (A. Ostra-Oinas, stp: Jah, Teie ei ole Tallinna tööbörsist naistöölisi palganud.) See ei muuda asja, aga sisuliselt sain mina nii aru, et tööbörs neid töölisi saatnud ei ole. Mina ei ole seda ka oma kõnes öelnud, et Tallinna tööbörsile oleksin läinud neid töölisi kauplema, ja seda ei või ka proua Oinas minu kõne stenogrammist järeldada. Küll aga rääkisin mina siit, et mina kauplesin Tallinnas töölised, kellel tööd ei olnud, ja viisin need Jänedä mõisa kartulid võtma, ja need naised, kes seal kartulid noppisid, teenisid tükitööga 60 marka päevas, kuna aga kohalikud naised samal ajal 320 marka päevas teenisid. Vaadake, seda ma ütlesin ja selle vastu ma ei vaidle, ma ei saa aga aru, mida siis proua Oinas minu kõnes tahab ümber lükata. Nii et järelikult sellest järeldust tehes, ei ole proua Oinas seda fakti ümber lükata saanud, et need linnanaised seal tööd

ei teinud sedavõrd, et nad endile korraliku palga oleksid ära teeninud, mida teised naised sama tööga teenisid. Nii teen ma järelduse, et need töötatöölised, kes linnas ümber käivad, ei taha tööd teha niivõrd, et nad endale korraliku palga võiksid ära teenida. Siin aga öeldakse sellejuures, et maapidajad ei taha vastavat palka maksta. Viga ei seisab aga selleks, et ei taheta, vaid viga seisab selles, et maksetakse palka nii, kuidas tööd tehakse, mitte see mõte, et inimene on tööl ja peab niisama palju palka saama, kui teine, kes hästi tööd teeb. Ma saan väga hästi aru, et sotsiaaldemokraadid selle poolt on, et tükitöö tuleb ära kaotada. . . (Vahelhüüe paremalt poolt: Töö lõpeks ju muidu otsa!) . . . tahetakse, et kõik ühesuuruse palgaga töötaksid, sellepeale vaatamata, et üks mitu korda rohkem tööd teeb kui teine, nagu see näiteks ka selle kartulivõtmise looga oli — ühtemoodi olid kartulid lahti aetud, ühesugune oli maa, üksteise kõrval võtsid kartulid, aga sealjuures teenis üks 60 marka päevas, teine aga 320. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Ei ole, mul on seal mõisa raamatud, kui asi teid huvitab, olge lahked, tulge vaadake. Mina ei saa siin teisiti teha ega rääkida, kui mõisa raamatutes kirjutatud on. Nii siis näeme järelikult, et viga seisab selles, et meil ei taheta tööd teha ja kui ei suudeta enesele töö juures teatud palka välja teenida, siis aetakse see tööandjate kaela.

Juhataja **T. Kalbus**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Voiman**: Töökaitse komisjoni nimel ei saa mina ühineda rkl. Masik'u poolt tehtud ettepanekuga, et seadus läbi vaatamiseks rahaasjanduse komisjoni anda. Töökaitse komisjon kaalus selle küsimuse kõikkülgelt läbi, ja mina ei näe mingisugust põhjust seadust veel rahaasjanduse komisjoni anda.

Juhataja **T. Kalbus**: Rkl. Masik'u poolt on ettepanek tehtud, käesolev seaduseelnõu anda rahaasjanduse komisjoni läbivaatamiseks. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 30 häält, vastu 33 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: ettepaneku poolt on 44 häält, vastu 31 häält, seega on ettepanek vastu võetud.

12. Põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise sea-

duse muutmi- võetakse vastu sea-
se seadus — II duseelnõu pealkiri.
lugemisel. Põllutööliste tööaja ja
palgaolude korraldamise
seaduse muutmise seadus.

Aruandja **J. Voiman** (loeb):

„Põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise seadust („Riigi Teataja“ nr. 102 — 1921. a., seadus nr. 194) muudetakse järgmiselt: § 42 muudetakse järgmiselt:

§ 42. Käesoleva seaduse ja tema põhjal antavate sunduslikkude määruste rikkujad võetakse vastutusele rahukogu nuhtlusseaduse § 29 põhjal.

Käesoleva seaduse ja tema põhjal antavate sunduslikkude määruste täitmise järelvalve ja tekkinud konfliktide lahendamine, samuti ka seaduse ja sunduslikkude määruste rikkujate vastutusele võtmine ning süüdistamine kohtus pannakse töö-hoolekandeministeeriumi töökaitse komisсарide peale.“

Ma teen ettepaneku, võtta „rahukogu nuhtlusseaduse“ asemele „rahukohtu trahviseadus“, „rahukogu nuhtlusseadus“ — sarnast seadust ei ole, see on eksikombel nii nimetatud.

Juhataja **T. Kalbus**: On ettepanek tehtud: „rahukogu nuhtlusseaduse“ asemele võtta „rahukohtu trahviseadus“.

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Käesolev põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise seaduse muutmise seadus on pikemat aega Riigikogus arutamisel olnud. See seadus puudutab üldistes joontes meie põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamist. See seadus tahab põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldusesse muudatust tuua ja seaduse täitmises järelvalvet panna otsekohe töökaitse komisсарide peale. § 42., mis seaduses oli varemalt ja nüüd praegu maksev on, kõneleb sellest, et rahukohtu nuhtlusseaduse § 29. põhjal alluvad põllutöölised töö- ja hoolekandeministeeriumile ning temale alluvatele asutustele. Selle parandusega tahetakse nüüd seda kätte saada, et meie omavalitsuse asutustest mööda minnakse ja otsekohe komisсарi võimkonda antakse ja rahukohtu läbi neid küsimusi lahendada tahetakse, ilma et seal kokkulepet püütakse saavutada, või et maakonna hoolekande osakond seda küsimust saaks lahendada. See on väga halb pretsedent, kui tahetakse otsekohe selle seaduse järelvalve anda ametnikkude hoolde ja mitte otsekohe omavalitsuse ametnikkude hoolde. Omavalitsuse ametnikud on valitud täiesti rahva poolt, sest neid valib maakonnanõukogu, kelle

liikmed on niisamuti rahva usaldusmehed, nagu meil Vabariigi Valitsus on rahva usaldatud meeste poolt valitud. Minu arusaamise järgi (L. Johanson, stp: No rääkige edasi!) Teie ei ole minu sundija! Minu arusaamise järgi ei või seda lubada, et otsekohe maakonnavalitsusest ja hoolekande osakonnast mööda minnakse ja antakse küsimuse otsustamine rahukohtu kätte. Võib olla, et teatud erakonnal võivad huvid selleks olla, et nad tahavad otsekohe karistusi ja teisi ette näha, mis igakord soovitavaid tagajärgi ei anna. Minu arust ei võiks niisuguste seadustega põllutöölise ja tööandjate vahel vahekorda teravaks teha, ja mida otsekohe nii tööandjad kui ka töölised ignoreerivad sellepärast, et sellest seadusest ei ole tegelikult mingisugust kasu ja ta järele ei ole mingisugust tarvidust olnud. Senni on töölised ja tööandjad üksteisega hakkama saanud ilma selle seaduseeta. Siis kui arvati, et sellest seadusest tõesti suur kasu on ja riiklikud segakomisjonid koos käima hakkasid ja palkasid määrasid ning nende palkade järele töölisi palkasid, siis nägime meie, et see mingisuguseid tagajärgi ei andnud. Ma teen ettepaneku seaduseelnõu tekst tagasi lükata.

K. T a m m (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina olen arvamisel, et töökaitse komisjoni poolt esitatud eelnõu küllalt kaugeleulatav ei ole. Komisjon oleks pidanud selles seaduses, mida ta muutma tahab hakata, radikaalsemaid muudatusi ette võtma, sest see seadus ise, mida muuta tahetakse, on liig poolik ja puudulik. See seadus ilmus meil esimest korda ilmale aastal 1919. Võib olla, et siin võeti arvesse Saksa seadusandlust, aga seal olid olud hoopis teised. Saksamaal kohe revolutsiooni algul 12. novembril 1918. a. ilmus üleskutse kuue rahvavoliniku poolt, kus oli öeldud, et kõik töölepingu seadused—„Gesindeordnung'id“—kaotavad oma jõu, ja igasugused eriseadused, mis põllutöölise kohta käivad, loetakse maksvusetuks. Saksamaal võis ehk selleks põhjust olla, sest seal olid väga vananenud „Gesindeordnung'id“, mõned olid ligi 100 aastat vanad ja olid mõnes neist karmid trahvimäärused töölise suhtes ette nähtud.

Nii et need olid osalt juba äraiganenud seadused, ajast ja arust jäänud. Saksa olude kaitseks võiks vast seda ette tuua, et seal neid karme määrusi peaaegu sugugi ei tarvitatud. Saksamaal jäi teenistusseaduste alal õieti tühi koht järele. Tsiviilseadus või „Bürgerliches Gesetzbuch“ ei olnud küllaldane Saksamaa põllumajanduslike teenistuslepingute suhtes. Sellepärast astusid kokku suured põllutöölise ja ka põllumeeste organisatsioonide esitajad, niinimetatud Bauern- ja Arbeiter-

Rat, ja seal töötati vastavad määrused välja, mis pidid täiendama „Bürgerliches Gesetzbuch'i“. Need määrused leidsid rahvavolinikude kinnitamist 24. jaanuaril 1919. a. Need määrused kujunesid aga hoopis pehmemalt välja, kui meil 8. septembril 1919. a., see on 8 kuud hiljem vastuvõetud põllutöölise seadus. Seal näiteks ei ole sugugi niisuguseid valjusid ettekirjutusi, kui meie seaduses, seal ei pooldata sugugi seda seisukohta, mis meil lepingute täitmise või mittetäitmise asjas. Saksamaal ei määrata mingisuguseid trahve, vaid jäetakse võimalus kahjukannatajale poolele silmapilk lepingust loobuda, see tähendab, leping loetakse murtuks. Siis on Saksamaa seaduse ulatus palju väiksem veel selles mõttes, et seal mingisuguseid palga alammäärasid ette ei nähta. Ka teised lepingutingimused jäävad peaaegu tervelt poolte normeerida. Saksamaa seaduse tekst on mul olemas, ma võin selle ette kanda ning võrrelda meie seadusega. Saksamaa seaduse § 1. vastab umbes meie § 1. ja defineerib seda, keda põllutööliseks lugeda. § 2. võib võrrelda selle meie seaduse paragrahviga, mis räägib kirjalikkudest lepingutest. Meie seadus on nii kategooriline, et ülepea nõuab alati põllutöölisega kirjalikkude lepingute tegemist. Ehk meil küll samuti kui Saksamaal või veel suuremal määral asutakse Rooma seaduse alusel, kuid nüüd on selle Rooma seaduse alusest täiesti kõrvale mindud. Meil nõutakse, et lepingud olgu alati tehtud kahes eksemplaaris, kus kõiksugu asjaolud peavad ära tähendatama. Nii et siin pannakse kaunis suur töö põllupidajate peale, mis igal juhtumisel ei ole kerge täita, sest kahjusi pole meil veel kõik põllumehed võrdlemisi hea haridusega. Saksamaal nõutakse kirjalikku lepingut ainult sel juhtumisel, kui leping on sõlmitud rohkem kui poole aasta peale ja ka sel juhtumisel ainult siis, kui leping ei ole tehtud ainult raha peale, vaid veel moona peale. jne Kui aga leping on täiesti raha peale tehtud, siis kirjalikku lepingut ei nõuta. Rohkem, kui poole aasta peale tehtud leping tehakse kirjalikult ka ainult siis, kui üks pooltest seda nõuab. Kui aga seda kumbki pooltest ei nõua, siis ei ole Saksamaa maksva seaduse järgi kirjalikku lepingut üldse vaja. Niisugune on Saksamaa põllutöölise seadus, mis revolutsiooni keerus väljaantud „Bürgerliches Gesetzbuch'i“ täiendamiseks. Ka palga normeerimisest ei ole seal juttugi.

Siis edasi. Mis puutub tööajasse, siis on seal ette nähtud palju pikem tööaeg kui meil. Ei ole selle peale välja mindud, nagu meil üleriiklik segakomisjon normeeris, et talvine tööaeg kestab ainult 5½ tundi. Saksamaal pole see alla 8 tunni, väga mitmetel puhkudel palju

rohkem. Nagu juba tähendasin, anti meil esimene põllutöölise seadus 1919. a. septembrikuul välja. Viimane seadusandlik akt sellelt alalt, mida arutusel olev seadus muuta tahab, on 1921. aastast. Kui seadusandlik delegatsioon sotsialistliku erakonna võimupäevil 1919. a. seadust arutas, leidis see kõigi kodanliselt mõtleivate rühmade poolt ägedat vastuseismist. Asutava Kogu väga lugupeetud liige härra Parts küsib seadusandliku delegatsiooni koosolekul: „Kas praegu on andmed olemas, et põllutöölised niisugustes oludes peaksid olema, kus riiklikku vahelesegamist vaja on. Olud on maal märksa paremad kui linnas. Euroopas veel sarnast seadust ei ole, vaid nagu meie kuulsime, ainult Austraalias ja Uuel-Meremaal.“

13. septembril 1919. a. selle seaduse § 1. arutamise juures teeb lugupeetud akl. härra Lõo ettepaneku, selle seaduse § 1 üldse välja jätta, sest et see seadus määrab ära kõige kaugeemale mineva sotsiaalse uuenduse ja niipalju ei ole kuskil põllutöölise kaitseks ette võetud. Teatab, et hääletab § 1. vastu.

Sotsialistide mõju oli teatavasti Asutavas Kogus suur ja isegi mõõduandev, ja vaatamata isegi rahvaerakondlaste vastuseismise peale, saime seaduse, millega meie sotsialistid teiste rajariikide sotsialistide ees Riias, rajariikide sotsialistide kongressil uhkustasid. Kõige uuem produkt nimetatud seadusandluse alal on arutamisel oleva seadusega muudetav seadus, mis vastu võeti 1. novembril 1921. a. Muudetava seaduse üheks iseloomustavaks jooneks on, et ta maakondade ja üleriikliku põllupidajate ja põllutöölise segakommisjonid loob, ja et ta peale muu nimetatud üleriikliku segakommisjoni ülesandeks teeb põllutöölise palga alamäärat normeerimise. Rahvusvahelise tööbüroo andmete järgi ei ole teistes riikides maailmas põllutöölise palkasid või nende alamäärasid sarnasel teel normeerima hakatud. Nii siis, nii kui mitmelgi muul alal oleme meie ka põllutöölise küsimuses kaugeleulatavate reformidega ja reformide kavade teistest kultuurriikidest ette jõudnud ja rekordi löönud. Muudetav seadus määrab muuseas, et keskmine tööpäeva pikkus ei tohi üle 9 tunni kesta. Mis välisriikide tööpäeva pikkusesse puutub, siis on rahvusvahelise tööbüroo andmete järgi seisukord järgmine: seadusandlikul teel on tööpäeva pikkus ainult ühes vanas riigis, nimelt Lõuna-Ameerikas asuvas Ekvadooris ära määratud, kus see seal valitseva kuumusega tingitud on, on muidugi troopika maa, ja peale selle kahes uues riigis — Tshehho-Slovaakias ja Eestis. Ja meil nimelt nii, et keskmine tööpäeva pikkus ei tohi üle üheksa tunni olla. Mis puutub teistesse kultuurriikidesse, siis

näiteks... (Vahelhüüe.) Ma arvan, et nii mõnigi härra ei ole sellesse süvenenud, ja sellepärast tuleks talle seda veel meelde tuletada. Praegu puudutaksin ma Saksamaa olusid. Saksamaal on näiteks nelja kuu jooksul keskmine tööpäeva pikkus 8 tundi, nelja kuu jooksul 10 tundi ja nelja kuu jooksul 11 tundi. Põllutöölise tööaja asjus on Itaalias kollektiiv-lepingud pruugitavad, Daanimaal kollektiiv-lepingud või vana pruuk, või nagu seda rahvusvahelise tööbüroo prantsuskeelne raamat ütleb „l'usage“ ehk harjumus, nagu meie valitsus seda Washingtoni konventsiooni seaduses nimetab. Siis ei ole tööaeg ja tööpäeva pikkus põllutöös normeeritud ka teistes vanades kultuurriikides, nagu Prantsusmaa, Inglismaa, Shotimaa, Austria, Ungari, Norra, Rootsi, Jaapani ja Tshiili. Põllutöölise tööaeg ja tööpäeva pikkus on normeerimata ka meie naaberriikides Soomes, Lätis ja ka teistes rajariikides, nagu Leedus, Poolas ja Rumeenias. Põllutöötunde aastast on muudetav seadus meile vähem lubanud, kui peaaegu kõigis teistes kultuurriikides harilikult vana pruugi järele normaal töötunde põllutöös on.

Juhataja **T. Kalbus**: Rkl. Tamm, meil on praegu see seaduse tekst arutamisel, mis räägib karistumääradest.

K. Tamm (põl): See tuleb sellest, et meil rohkem pühi ja puhkepäevi aastas, — nende hulgas ka laada- ja majapidamise päevad — majapidamise päevad ka neile töölisele, kellel oma majapidamist ei ole, aga vähemalt üks majapidamise päev on niisugustele põllutöölisele kuus normeeritud. Peale selle on töölisel neli poolpäeva aastas — suurte pühade laupäevad ja vana-aastaõhtu — ja et meil põllutöös nii pikk tööaeg ei ole lubatud, kui peaaegu kõigis välisriikides pruugitav, ehk küll seal töötingimised palju soodsamad: seal ei ole talvet lühikeste päevadega, vaid aasta läbi enam-vähem ühtlase pikkusega tööpäevad. Välisriikides on keskmine tööpäeva pikkus 10 ja rohkem töötunde põllutööalal. Töötunde aastas on meil seaduse põhjal 1. novembrist 1921. a. 2511, 279 päeva a 9 tundi. Aga seadusandliku delegatsiooni poolt 1919. a. väljaantud seaduse põhjal oli isegi kõigest 2250 töötundi aastas. Shotis on põllutöölisel 2610 töötundiaastas, karjastel tuleb rohkem; Soome maal on töötundide üldsumma 2650 ja Saksamaal isegi 2900. Et meie 279 tööpäeva juures põllutööline nagu Saksamaal 2900 tundi aastas saaks tööd teha, siis peaks meil keskmine tööpäeva pikkus meie väheste tööpäevade juures olema 10 tundi 20½ min; aga mitte maksimum nagu nüüd — mitte üle 9 tunni. Mina olen

kaks aastat nii maakonna kui ka üleriikliku põllutöölise tööaja ja palgaolude segakomisjonis tööandjate esitajana kaasa töötanud, olen seal ka maakonna komisjonis tegelikkude põllutöölise huvitavaid vaateid põllutöölise seaduse asjus kuulda saanud. Räägiti nimelt, et sunduslikud määrused tööaja ja palgaolude kohta huvitavad meid ainult mõisatöölise kohta ja just pidada tööviljakuse normid määrata jääma, sest mõisates olla palju vaevalisi töölisi, kes tükitöödega hakkama ei saaks ja kes ainult siis, kui tööviljakus normeerimata, oma tihti suuri peresid teiste tugevamate töölise varal toidetud saaksid. Nüüd on aga meil mõisad likvideeritud, ja ei ole seega töölised enam neist ülesannetest huvitatud, mis § 33 üleriiklikule segakomisjonile peale paneb. Tööandjate esitajate seletustega oldi tihti sisupoolest päri, aga seletati, et partei distsipliin ei luba neid kahjaks vastu võtta. Tööliseesitajad kõigis maakondades lugesid trükitud lehe pealt maha fantastilisi nõudmisi, mis neile maatöölise liit oli üles seadnud. Liitu juhtisid mehed, kes sotsiaaldemokraatidest palju pahemal pool.

Näiteks võiksin illustreerida töö-hoolekandeministeeriumi protokollil järele, missuguseid fantastilisi nõudmisi esitati ka nende töölise suhtes, kes taludes teenivad ja tööandja söögil on. Nõuti näiteks peale korteri, kütte, valgustuse ja ülespidamise aastas 55 puuda rukid, 40 otre, 5 puuda nisu, 3 pd. herneid, 3 pd. sealiha, 1 paar säaresaapaid ja 1000 marka pastlaraha, 30 vakka kartulid, 550 toopi piima või vastav osa võid, 6 naela villu või vastav osa villast riidet, 2 pd. puhastatud linu või vastav osa riidet ja iga tunni töö eest ühe naela rukiste hind segakomisjoni poolt kindlaksmääratud keskmise turuhinna järgi. See oli jaanuarikuus 1922. a. Selle rehkendas seekord rkl. Saul üsna täpselt välja, ja, nagu ma mäletan, sai 180.000 marka. Ma ei tea, kas seekord rahukohtuniku palk oli vist 18.000 või veel vähem kuus. (J. Holberg, põl: 12.000 oli kuus.)

Üleriiklikus segakomisjonis olid tööliseesitajateks põllutööst eemalseisvad hästi pahempoolsed härrad, nagu näiteks endine rkl. Hansen, praegune lugupeetud rkl. härra Tiks ja siis väga lugupeetud rkl. Nanilson, keda praegu kahjaks enam meie hulgas ei ole.

Üleriiklikus segakomisjonis ei olnud lugupeetud sotsiaaldemokraatidel mingit mõju, ühel aastal pukseeriti isegi nende mees, endine akl. lugupeetud härra Nurk — üleriiklikust segakomisjonist teiste tööliseesitajate poolt välja, nii et tööliseesitajateks jäid ainult iseisvad, kellest mõned kommunistide poole üle läinud. Ei saanud see üleriiklik segakom-

misjon oma ülesannetega järgmistel põhjustel valmis. Esiteks tõrkusid tööliseesitajad — mitte töölised, seaduse § 33. nõudmist, mis sunnib tööviljakust normeerima, tunnistamast. Nad on ainult sellega nõus, et tuleb palku normeerida, aga tööviljakus normeerimata jätta. Esiteks ilmusid nad komisjoni koosolekule mitte kokkuleppe saavutamiseks, vaid ainult fantastiliste nõudmiste esitamiseks, kuna oli vaja palganormi välja töötada, mis kõige viletsamale tööandjale kõige viletsamas maakonnas oleks jõukohane olnud, ütleme, mis algav asunik oleks võinud maksta, ja millega keegi ei oleks kimpu jäänud. Ülevalnimetatud segakomisjonid on täiesti ülearu- sed ja tekitavad peale muude pahede kulu ja ajaviidet. Segakomisjonide peale pandud ülesannetega saavad teenistuslepingu osalised ise kõige paremini hakkama, arvesse võttes iga üksiku töölise tööskest, töötahet, töövõimet, tervist, tarbeid, nõudeid ja muid olusid. Nagu möödunud aasta novembri statistika kuukirjast näha, valitseb meil ju põllutöölise puudus, nii et neil on võimalus omale tarvilikke soodustusi välja tingida. Neid statistilisi andmeid peaks tõeks ja õigeks võtma härra Martna, kes statistika büroo andmetega tihti opereerib ja kes statistika nõukogu liige. Ma võiksin kohe mõned andmed ette tuua. Läks palju põllutöölisi tööstusettevõtetesse, iseäranis neist ringkondadest, kus asuvad suuremad ettevõtted, näiteks põlevkivi- ja turbatööstusse. Ka maareformil oli suur mõju põllutöölise puuduse peale, sest see andis võimaluse põllutöölisele oma põllumaad luua. Tööandjad seletavad seda põhjust ühtemoodi, töölised teistmoodi, aga üldiselt tuntakse põllutöölisest suurt puudust. Sellest kõneleb ka statistika keskbüroo kuukiri novembrist 1924. a. Suuremal määral põllutöölisi oli ainult kahes maakonnas, nimelt Saaremaal ja Petserimaal, aga üldiselt oli igalpool suur puudus. Nii tuli väga suurel määral põllutöös ära tarvitada venelasi, iseäranis põhja-lääne armeelasi, 1924. a üle 1000 mehe. Kõige rohkem tarvitati venelasi just Viru ja Viljandi maakonnas. Kuna Riigikogu enese poolt ühel aastal olid põllutöölisele määratud kaunis kõrged palgad, siis jäid nõrgemad töölised ilma kohata. Neid ei võetud tööle, arvati, et nad ei suuda määratud töötasu eest tööd ära teha, ja nad olid selle läbi väga viletsas seisukorras. Sarnane seadusega normeeritud töötasu on otstarbetu, sest vastasel korral võib individuaalselt töölisi hinnata ja ühele saab üks palk määratud, teisele teine ja võib igasuguse tööjõuga mehi ametisse võtta. Paari aasta jooksul on segakomisjonide ülesanded täitmata jäänud, aga selle läbi ei ole kannatanud ei tööandjad, ei

põllutöölised, ei Eesti riik, ja rahvas ega ka Eesti põllumajandus. On ka täiesti üleaarused ja otstarbetud need 1921. a. 1. novembri seaduse paragrahvid, mis iseenesest ilma segakomisjonide määrusteta jõus on. Isäranis meie riigi ilmastiku, asupaiga ja suve lühisuse tõttu on täiesti võimatu meie põllutöös shabloonile järele käia, tõendavad asjatundjad, et see isegi kuskil mujal Euroopas võimalik ei ole. Ei saa näiteks iga kord § 11. nõudmistest kinni pidada ja töölise unerahu rikkumata jätta, kui poegiva loomaga öösel midagi iseäralikku juhtub. Ei saa ka meie Riigikogu liikmed ju iga kord 9 tundi unerahu. Ei saa ka 6-tunnilise tööpäevaga talvel midagi ära teha, kui põletisvõi ehituspuid, nagu see meil juhtub, 20—30 kilomeetri tagant vaja tuua. Tunde tuleb seal välja palju, aga seal on sõitu rohkem kui tööd, nii et sarnane töö konte ei murra. Oli üks piimamees, kes sellega hakkama sai, et linnas aega viites alati ületunde tegi, kui ta 4 versta kaugusest käis linnas piima vedamas. Viimaks oli ta kõvasti pummeldama hakanud, ja sellega oli võimalik tal aega viita. Sarnane juhtumine oli meil Viru maakonna segakomisjonis arutusel. Üks töölisteesitaja oli väga arusaaja, nimelt härra Nurk, ja ütles, et sotsiaaldemokraadid ei taha olla logelejate kaitsjad, et tuleks ikka ainult üks tööpäev lugeda, kui puid tuleks ka kunni 25 versta tagant tuua, kulugu selle peale kas või 12 tundi ära, kaheks päevaks seda siiski ei loeta. Voorides kulub väga palju aega, kas linnas või veskil käies. Veskid on, nagu meie teame, maal klubide asemel. Seal saadetakse aega juttu vestes mõnusasti mööda ja vahel heidetakse külje peale ja puhatakse 4—5 tundi. Meil ei ole ka iialgi töötunde nii täiel määral tööandja poolt ära kasutatud, kui näiteks Lääne-Euroopa riikides, nagu Daanis, kus ajaviitmise ärahoidmise otstarbel suitsetamine põllutöötundide ajal keelatud olla. (J. Hünerson, põl: Aga ega seal iga mees ei saagi elada — on kange piibumees.) Seda võib tõendada ka üks rahvusvabameelse partei liige härra Johannes, kes põllumees on, tema oli Daanis praktikandiks. Seal ei tohi ühtki minutit põllutöö juures tööpäevast kaduma minna. Tööpäeva pikkus on seal suvel 11 tundi ning nendel töölistel, kes karjaravitsemise alal tegevuses, 2—3 tundi pikem. Söögitunnid on väga lühikesed, keskhommikuks on määratud ainult ½ tundi ja lõunaajaks, kui ma ei eksis, siis ka pool tundi, võib olla ka üks tund. Meil aga vaadatakse selle asja peale hoopis teisiti tööandjate poolt, ja nad on selles suhtes väga vähenõudlikud. Kuna meil suurmaapidamine likvideeritud, ei nõua talusulane, kes enamasti poissmees, et meie tööpäeva pikkus üle 9 tunni kesta ei tohi. Nad saavad aru, et vahest suvel

tuleb 12 tundi kunni 13 tundi tööd teha ja hindavad seda, et vahest kui ilm kuri, neile vihma- või kurja ilma püha antakse. Aastatöölise ületundide asjus oleks seadus siis õiglane, kui ta ainult nende ületundide peale ületunnitasu määraks, mis üle aasta normi tõusevad. Ütleme nüüd, kui tööline teeb üks kord 12—13 tundi tööd ja saab teinekord vihmapäha, siis võib väga tihti tulla, et ületundetal aasta kokkuvõttes sugugi ei olegi. Kui aga vihmapähad märkimata jätame, siis võib olla tulevad ületunnid. Nüüd on enam-vähem normaalsed ajad ja põllutöölised on üldiselt puudus, seda näeme statistika kuukirjast, mis novembrikuus läinud aastal ilmus. Nii ei ole meil praegu põllutöölise tööaja ja palgaolude seadust vaja, sest meil ei ole seadusandluse niisugust tühja kohta jäänud, kui Saksamaal 1918. a. novembrikuus, sest et põllutöölise teenistusküsimust reguleerivad meil talurahvaseadus ja Balti eraseadus.

Asuksin nüüd üksikute paragrahvide arvustamisele. Kõigepealt on üleaarune § 2, mis teeb üleriiklikule segakomisjonile ülesandeks kindlaks määrata põllutöölise palga alammäära, tööpäeva pikkuse ja tööviljakuse normid.

Juba alates 1. maist 1922. aastast ei ole meil enam ei seaduse ega valitsuse poolt määratud palga alammäärasid, aga sellest ei ole mingisugust halbtust, vaid vastupidi, palgad näitavad tõusu tendentsi. Selle kohta on väga ilusad andmed statistika keskbüroo novembrikuu kuukirjas, ma ei taha nendega tülitama hakata. Ei määrata palgamäärasid ka välisriikides ja meil ei ole seks vajadust. Meie segakomisjonid on jõuetud seda ülesannet täitma vist küll järgmistel põhjustel: 1) tõrguvad, nagu praktika näitab, töölisteesitajad, kes harilikult põllutöölised ei ole, § 2-se nõudmist tööviljakuse normeerimise kohta täitmast. Aga kui põllumees ei tea, kui palju talle tööd tehakse, ei saa ta ka mingisuguse palga alammäära poolt olla, kuna ju palga suurus töö headusest ja tööviljakusest ära ripub. Seega teevad põllutöölise esitajad võimatuks palkade normeerimise.

§ 3-da kohta võib öelda, et ei ole põhjendatud ära keelata alla 12-aastastele lastele tegutsemine põllutöös. Tegelik elu on näidanud, et 10—12-aastaste laste tööjõudu põllutöös ilma kahjuta nende edenemisele võib hästi ära kasutada, nagu väikeste kivide, okste ja raagude ärakorjamiseks põldudel ja heinamaadelt, lammaste ja sigade karjatamiseks. Sellele seisukohale asub ka revolutsiooni keerus Saksamaal välja antud seadus, sest seal laste tööd ei keelata. (L. Johanson, stp: Kas § 3-das on keelatud?) Kunni 12-aastastele on keelatud, kunni 16-aastastele on lubatud kerge-

mad tööd, aga Saksamaal on see keelamata. Lastel alla 12-ne aasta on keelatud põllutöös tegutseda. (L. Johanson, stp: On keelatud neid põllutöölistena tarvitada!) Meie seaduses on selgesti öeldud, et alla 12-ne aasta lapsi põllutöös tarvitada ei tohi. (O. Gustavson, stp: Kas Teie arvate, et 3-me aastane ka karja võib minna?) Ei sugugi, mina räägin 10—12-aastastest lastest, aga Teie ei pane tähele, redigeerite vist midagi, mida härra Laarman ümber peab lükkama. (M. Laarman, põl: Tühjub! Tühjub!)

§ 3 võib peale selle vaidlusi ja arusaamatusi tekitada selle kohta, missugused tööd kuuluvad kergete tööde hulka, mis 12—16-aastastele lastele lubatud on. Saksamaa seadustes mina näiteks niisugust keeldu leidnud ei ole. Näiteks võib vaidlusi tekkida, kas kündmist raskete või kergete tööde hulka lugeda. Tihtipeale teevad aga 12—15-aastased perepojad seda heameelega ja ei pea seda tööd raskeks.

§ 4. teeb tööliste palkamise võimaluse ärrippuvaks mõnesugusest ruumide seisukorrast, mis aga iseenesest olulise tähtsusega ei ole, iseäranis suviliste ja suviste päevatööliste juures. Kui arvesse võtame, et põllutöös suvilisi on sama palju, kui aastatöölisi ja suvitöölistel on õhku rohkem kui vaja, sest üks õige suvitööline ei taha ju kinnistes ruumides või tubades elutseda, vaid parema meelega elab ta kas õues hea ilmaga, või magab küünis värsketel heintel. Nii et õhupuudusest ei või juttugi olla.

Mitte igal peremehel ei ole võimalik vanu ruume ümber ehitada või uusi ehitada ja nii peaks siis mõnigi tööline ilma tööta jääma või kui töötatööline riigi leivale üle minema. Kui pooltel rohkem vabadust oleks, võiks niisugune tööline tihti üsna vastuvõetavaid kohti leida. Sellel alal on jällegi revolutsioonilises Saksa seadusandluses teised alused. Ka seal on korteritest juttu, aga seal on öeldud, et korteri paragrahv on „Sollvorschrift“, aga ta ei ole „Mussvorschrift“. Kui võimalus on, siis võidakse seda paragrahvi täita, kui ei ole — võib see ka täitmata jääda. Aga meil on see paragrahv nii redigeeritud, et selle mittetäitmisel trahvi alla võib langeda. Saksamaal on see paragrahv rekompensatsiooniks, nagu neid rekompensatsioone palju on rahvusvahelisest tööbüroost välja tulnud.

Ka § 5. on ülearune, sest praegused seadused ei takista sugugi kirjaliku lepingu tegemist kahes eksemplaaris tööliste ja tööandja vahel ja palgaraamatu väljaandmist. Niisugust nõudmist ei ole ka välisriikide seadustes ja määrustes.

Saksamaal maksab põllutööliste teenistuselepingu asjus üldine tsiviilseadus, „Bürgerliches

Gesetzbuch“, peale selle veel täiendused, mis „Volksbeauftragt“i“ kinnitasid.

§ 6-s on teistest ärarippuv ja langeks ühes teistega ära.

§ 7 on täiesti ülearune, sest harilikult maksetakse palju lühemate aegade järele, mitte kolm korda aastas. Peale selle võib seda küsimust töölepingus lahendada.

§ 8-as on jällegi teistest ärarippuv ja langeb ühes teistega ära.

§ 9-as on täitsa õigustamata, sest siin on nii talitatud, et § 542 tööstusseadusest on põllutööliste kohta maksma pandud, tähendab pannakse maksma õnnetujuhtumiste puhul kord, mis Venemaal oli maksev suurte raudteede peal, mis kõik peajaslikult riigi käes olid. See seadus oli maksev ka tööstustes. § 9-das öeldakse, et õnnetujuhtumiste puhul tuleb käia „Ustav o promöschlennosti“ peatükk 7. järgi. Paragrahv 9. vastuvõtmise aegu maksis peatükk 7 ainult vabrikute ja mäetööstuse õnnetujuhtumiste kohta, nagu ütleb nimetatud seaduse § 541: „При несчастных случаях в фабрично-заводских, горных и горнозаводских предприятиях владельцы предприятий обязаны вознаграждать... рабочих за утрату более чем на три дня трудоспособности...“ (L. Johanson, stp Kes rääkis selle vastu?) Edasi määrab § 542 järgmist: „Владелец предприятия освобождается от обязанности вознаграждать рабочих и членов их семейств только в том случае, если докажет, что причиною несчастного случая был злой умысел самого потерпевшего или грубая неосторожность его, неоправдываемая условиями и обстановкою производства работ.“ Nii et siin pandi õige kvalifitseeritud vastutus põllumehe peale. Siin mindi mööda üldisest tsiviilkohtupidamise korrast, et oma nõudmise peab nõudja tõeks tegema. Kui aga nõudja ei ole saanud midagi tõeks teha, siis ei ole kostjal vaja midagi ümber lükata ega tõeks teha. § 9 vastupidi paneb tõekstegemise kohustuse — onus probandi — kostja peale. See paragrahv võib põllumehele väga saatuslikuks saada. Ta ei nõua, et põllumees milleski süüdi oleks, aga paneb talle teinekord väga rasked kohustused peale. See paragrahv võib kergesti väiksemaid põllumehi pankrotti viia. (M. Martna, stp: Onus probandi. Väikesed põllumehed töölisi ei pea!) Peavad küll, iseäranis suvilisi ja karjalapsi. Kui väikepõllumees ise veel poissmees, või tal ei ole sellealasi lapsi, siis peab tema nädalatöölisi ja suvilisi. Ma olen pannud tähele, et täitsa ilma võõra tööjõuta ei saa isegi väikesed poispid läbi. Mina olen tegelikult elus tähele pannud, et seda meest teie maal ei leia, kes iialgi võõrast

tööjõudu ei tarvita. (Vahelhüüe M. Martna, stp, poolt.) Teatavas mõttes võivad statistilised andmed õiged olla, aga täpsed nad ei ole. Siin selle seaduse juures on väga karm oldud peremeeste või tööandjate suhtes. Õigem oleks olnud võtta see kord, mis oli näiteks Sise-Venemaal maksev: „Наниматель, по вине которого рабочий получил повреждение здоровья, обязан вознаграждать его.“ Venemaal võidi 1886. aasta põllutööliste eriteenistuslepingu seaduse põhjal nii töölepalkajat kui ka töolist teatavatel juhtumistel teenistuslepingu mitte-täitmise korral kohtute poolt karistada. See oli seal sihitud iseäranis tööliste vastu, aga meie 1921. a. seadus, mis umbusaldusega ainult tööandja peale vaatab, näeb sarnastel kordadel ainult tööandjate kohutlikku karistust ette. Põllutööliste kohta on seaduseandja nähtavasti arvamisega, et nad kõik korralikud on, ja isegi ei ole ette nähtud palgast mahaarvamise võimalusi vähemate eksimiste eest. Selles asjas on Saksa revolutsiooniline seadusandlus teisel seisukohal. Seal näiteks on niimoodi öeldud, et võimalik on jalamaid korratud töolist lahti lasta ja Saksa maal on töölisel sellel arvamisega, et ka nende hulgas on mehi olemas, kes väga täpselt lepingut ei täida ja kelle kohta mõned karmimad abinõud tarvitusele võiks võtta. Meie seaduseandja on niisuguses pahas arvamisega ainult tööandjate kohta, kuna töölisi loetakse eksimatuteks ja nagu paavstiaalisteks. (M. Martna, stp: Küll tööandja neid töölisi piitsutab.) Kui härra Martna tahab veel midagi teada saada, siis ma kannaksin seda veel III lugemisel ette. Vastav ametlik raamat on küll kaasas, aga see viidaks palju aega, kui hakkaksin kõiki Euroopa riikisid ette tooma.

Panen ette järgmise paranduse põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise seaduse muutmise seaduse teksti kohta:

„1) Kahe esimese rea järgi võtta sisse sõnad „§ 9 kaotatakse ära“.

2) Komisjoni ettepanek § 42. muutmise kohta tagasi lükata.“

Juhataja **T. Kalbus**: Rkl. Voiman'i poolt on ettepanek tehtud, § 42. sõna „antavate“ asemele võtta „antud“. (Hüüded: Lõpetada!)

L. Johanson (stp): (Hüüded: Lõpetada!) Kus te lõpetate, kui mul on sõna. Asjata peatas härra Tamm selle seaduseelnõu

juures nii väga üksikasjaliselt. Kuigi vastu võetakse see väikene parandus, siiski ei ole põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise seadus sarnane, mis paneb suure koorma või suuri kohustusi selle põllumehe peale, kes peab palgalist tööjõudu. See seadus on tarvilik. Tema tarvilikkusest on aru saanud eelmised parlamendid, on aru saanud ka põllumehed ise, kes eelmistes parlamentides selle seaduse vastu sellel kujul ja nende põhjendustega välja ei astunud, nagu seda II Riigikogu põllumeeste esitajad tarvilikuks on pidanud. Seadust ei ole ka eelmistes parlamentides nii maha tehtud ega ta kohta nii kategoorilisi ettepanekuid esitatud, nagu seda härra Tamm tegi. Põllutööliste arv on meil võrdlemisi suur. See on suur osa meie palgatööliste klassist ja arusaadav. Kui meie selle juures tähele paneme meie rahva seisukorda ja ka seda, mis siin eile tähendati, et nii väikene on meie keskmine perekond, ja et eestlased on välja suremas, siis ei saa riigivõim ja ka rahvaesitus teisele seisukohale asuda, kui ainult sellele, et siin on tarvis põhjusi selgitada, mis pärast lood sarnased on ja nende kõrvaldamiseks korraldused maksma panna. Kui nõnda asja peale vaatame, siis tuleme selle seaduse juures otsusele, et meie peame seda, nagu eelmised parlamendid, tarvilikuks tunnistama ja ellu viima. Praegu aga ripub see seadus täiesti õhus. Käesolevas seaduses on paar paragrahvi praegusel korral väga hädatarvilikud. Võib olla ei ole hädatarvilik see, et kindlaks määratakse palgaalamäärad jne., kuid kõige tähtsamaks on kirjaliku töölepingu nõudmine. Härra Tamm ütles küll, et kirjaliku töölepingu suhtes on põllutöölised kaitstud Balti eraseadusega, kuid see ei ole nii. Härra Tamm'el on väga hästi teada, et Balti eraseaduse järele, nagu seda on seletanud Riigikohus — see seletus on ilmunud „Õigus“ nr. 3, 1925. a. — ei ole teenistuslepingul, mis suusõnaliselt sõlmitud ühe tunnistaja juuresolekul või ilma tunnistaja juuresolekuta, seaduse järele lepingu jõudu. Meil on aga harilikuks nähtuseks, et lepingud sõlmitakse just seaduse vastaselt ja tagajärg on see, et töölisel ei saa oma teenitud palka kätte. Praeguses seaduses on maksev küll nõudmine kirjaliku lepingu sõlmimiseks, kuid seda ei täideta, samuti ei täideta ka Eestimaa talurahvaseadust. Selle kõige tagajärg on see, et sarnaseid juhtumisi, kus tööliste teenitud tasu välja ei makseta, väga palju on. (Vahelhüüe paremalt poolt: No noh!) Vabandage, ma võin teile ametlikke andmeid ette tuua, kuulake enne ära ja siis tehke otsus. Palkade väljamaksmata-jätmise ja nende kinnipidamise pärast oli kaebtusi, millega ametasutuste poole

pöörati, 1923. aastal 923 isiku poolt, kollektiivpalveid oli 12, 1924. aastal — 1090 ja kollektiivpalveid — 21. See näitab igatahes kasvavat tendentsi. (Vahelhüüe.) Härra Temant ei usu seda, no jah, härra Temant on ju hea advokaat ja ei tee niisuguste väiksete asjadega, nagu seda on palganõudmine, tegemist. Pealegi ei ole põllutöölistel harilikult võimalust korral, kui neile tasu välja maksmata jäetud, mingisugusel muul teel seda sisse nõuda. Põllutööliline peab niisuguse seisukorraga paratamatult leppima, ta ei jõua asja kohtuni viia, sest seal peab ligi maksma ja see on kõigesuurem kurjus meie maatöölise elus. See 1000 käis palga maksmata jätmise ja selle kinnipidamise kohta, aga selle kohta, kus lepinguvastastelt palkasid vähendatud, on ka andmed olemas. 1923. a. oli ametasutustele sel alal antud kaebtusi 1171 isiku poolt, kollektiivkaebtusi 23, 1924. aastal — 1401 isiklikku kaebust ja kollektiivkaebtusi — 29. Kui meie neid arvasid vaatame, siis näeme, et seisukord maal tihti sarnane on, et seal inimestele teatud kaitset tarvis on, ja kui neil paragrahve ei ole, mis kaitset annaksid, siis tuleks neid maksma panna. Selle järele paraneks seisukord, inimesed võiksid teatud paragrahvidele toetuda, neil on õigus nõuda nende nõudmiste täitmist, ja see ei oleks ausale põllumehele iseenesest kuidagi hädaohtlik, kui ta oma töölisega kirjaliku lepingu teeks. Läheme edasi ja vaatame, missugused need lepingud on. Härra Tamm tõi ette mõnesuguseid asjaolusid selle kohta, missugune seisukord meil maal valitsema ja selle järele ei olevat tarvis mingisuguseid lepinguid, inimesed saavad omavahel väga hästi läbi. Seal ei liialdatavat tööpäevaga nii, nagu Daanis seda tehakse. Kuid missugune see leping õieti on? Siin on üks tänavuaastane leping. Ma loen teile mõned paragrahvid siin ette, nii nagu härra Tamm armastab ette lugeda. Ma arvan, et oleks soovitav, kui teie vastuväitena ka need ära kuulaksite. Tööpäeva pikkus on järgmine: jaanuaris, veebruaris, märtsis kunni detsembrini kella kuuest hommikul kunni kella kuueni õhtul. Vabandage, kas see on kaheksatunniline tööpäev, kui maha arvata kaks tundi puhke-aega? Palju jääb siis järgi? — 10 tundi. Suvekuudel on tööpäeva pikkus päikese tõusust loojaminekuni. (Vahelhüüe J. Holberg'i põl, poolt.) Kuulge, härra Holberg, Teie teete omale liig pikad ööd, kuna nad meil suvekuudel palju lühemad on. Ma soovitaksin Teile vahel varem üles tõusta. Teie ei teagi, millal päike tõuseb ning millal ta looja läheb. (J. Holberg, põl: Kuue aasta jooksul ei läinud mul kordagi päike looja.) Meie saame väga hästi 20-tunnilise tööpäeva üksikutel aastaaegadel. (Vahelhüüe: Mis kuudel?)

Siis kui päike kõige kõrgemal taevavõlvil asub. Ma ei hakka selle küsimuse peale vastama, mis kuudel nimelt, seda saab vaadata geograafia õpperaamatust „Jürgens ja Tasak“. (K. Päts, põl: Te olete seda lugenud?)

Vaatame nüüd edasi teist lepingut. Seal on öeldud, et tööajaks loetakse tööviibimise aega. Aga teie teate, kuidas meil heinamaad kümned verstad kaugel asuvad ja kuhu kuulub siis teelviibimise aeg? Töötaja hulka ta ei kuulu. Peale selle peab ta talitama loomi ja teisi hädavarvilikke majapidamistöid tegema, puhkeagadel ja puhkepäevadel.

Edasi. Vooride ja naturaalkohustuste täitmisel on tööpäev nii pikk nagu töö seda nõuab. See on paratamata. Missugune on siis tasu, mis ta saab selle töö eest tööandjalt: 25.000 mrk. raha, 2 paari pesu pleekimata riidest, 2 paari pastlaid, 2 paari villaseid sukke ja kindaid, $\frac{2}{3}$ vakamaad lina, söögi, korteri, voodi ja voodiriided ja lihtpesu pesemine.

See on aastapalk, kuid ilma ühe kuuta, nimelt 6. jaanuarist kunni 30. novembrini 1925. a., ja see on täisealise tööliste palk. See on juhtunud Tarvastus, kus tööandja on töölisega hakanud seda head vahekorda toimima, on tahtnud temale ihunuhtlust anda, ja sellepärast on see lepinguasi päevavalgele tulnud. (Vahelhüüe: Kui suur oli ta tööjõu protsent?) Temal oli 100%, kui mitte üle. (Naer.) Mina tähendasin palgatingimuste peale, et palgaleping on kõige tähtsam ja seda näeme selle palga väljamaksmise viisist. Palk makstakse välja järgmiselt: iga kuu 20. päeval 500 marka. 30. aprillil makstakse 4.000 välja, kuid siin on edasi öeldud: „mis kautsjonina jääb peremehele.“ Palk makstakse välja kunni teenistusaja lõpuni 500 marka kuus, aga 30. apr. on suurem palgapäev ja siis on suurem palgasaamine, see palk võetakse kautsjoniks, kuid sissajaani vastutab teenija jalgratas nr. 1.055.860. (Naer. E. Masik põl: Kas see tööline on alla kirjutanud sellele lepingule?) Jah, tema on alla kirjutanud. (E. Masik, põl: Miks ta siis alla kirjutas. M. Martna stp: Ta ei olnud nii tark, nagu Teie.) Härra Masik, meil kirjutatakse alla veel rumalamatele lepingutele. (K. Päts, põl: Kas teda ei saa hoolekandeseaduse alla panna, kui täiskasvanud last?) Härra Päts, mina oleksin Teiega nõus, et see mees tuleks anda hoolekandeseaduse alla, aga meil ei ole nii palju hoolekandeseadusi, kuhu peaks pooled põllutöölised paigutama, parem on siis juba seaduse paragrahv välja anda. 30. novembril on töölisel õigus kätte saada 15.500 marka, kui tema kõik tingimised täidab. Novembrikuu ei ole veel käes, aga palgaleping on lõpetatud, tähendab 15.000 ei saa tööline midagi ja peale

selle on 4.000 ja jalgratas kautsjonis. (K. Päts, põl: Mis ta sellega teeb, kui ta tööd tegi, millal ta siis jalgrattaga sõidab? E. Masik põl: Aga see on ka töötegemine, kui ta rattaga sõidab.)

Lepingu rikkumise korral võib töölise päeva pealt lahti lasta. See tööline lasti lahti sellepärast, et peremees tahtis ihunuhtlust anda, tööline ei tahtnud aga seda lubada, kuna kautsjon peremehele jäi. Teenijal on õigus lahkuda teenistusest, kuna palk teenistustaja eest välja makstakse järgmise määra järele: jaanuaris ja veebruaris 1.000, märtsis ja aprillis 2.000, juuni, juuli, august ja september 3.000 ja november ja detsember 2.000., see tähendab, mingit lootust ei ole, et ta oma palga kätte saab. Missugune siis see töönorm on? Teie ütlete, et tööviljakuse asjus on peremehed nii väga vastutulelikud töölistele. Tööliste töönormi kohta on öeldud järgmist: „peab vastama keskmistele normidele“ (vt. „Põllumehed“ taskukalender 1925. a., Pill'i ja Hünerson'i toim. lehek. 42.) Missugune see töönorm võib olla, mida üks pool on kokku seadnud mitte teaduslikkudel andmetel, vaid partei-poliitilistel põhjustel? (J. Hünerson, põl: Just teaduse põhjal kõik!) Ainult partei-poliitilistel põhjustel kokku seatud ja vastavalt põllumeeste kongressi nõudmistele. Ma arvan, et see „keskmine“ pole see päris keskmine. Nii meie näeme, et just nende palgalepingute poolest on asi maal väga raske ja väga täbar. Selle tagajärjel rahvas kannatab. Öeldakse, et palgaraamatud on raske põllumehel täita kirjalikult. Põllumeestel on koolitatud pojad ja tütreid, suur osa on neist ülikoolis, üks jagu on neist kodus, peremehed ise on meil ka kirjaoskajad. Rahva keskel on kirjaoskamatus väga väikene, ja see palgaraamat on ise lihtne, sinna on tarvis ainult sisse kirjutada. (Vahelhüüe paremalt poolt: Kas sinna ei saa niisugust lepingut sisse kirjutada?) Jah, palgaraamatute hea omadus ongi, et seal leping juurde lisatakse, määrused võib juurde lisada. Ja kui nüüd palgaraamat on olemas, siis on inimesel kerge teada saada, palju ta on kätte saanud ja palju tal saada on, nii et see on ka teatud määral leping. (K. Tonkman, põl: Sinna võib jalgratta ka sisse panna!) Ma arvan, et jalgratta vastuvõtmine ei tohiks olla lubatav, ei tohiks olla lubatud pantide vastuvõtmine. Nii siis teie näete, kui raske seisukord meil maal on. Ja Viljandimaalt on see leping pärit, see on härra Martinson'i nurk ja mitte kõige rohkem taha jäänud. (J. Temant, põl: Härra Johanson, kust Teie saite selle lepingu?) See on minu ärisaladus. (J. Hünerson, põl: Ka äri?) Või ametisaladus. (K. Päts, põl: Kas neid suurel

mõõdul valmistate?) See on küll vist suurel mõõdul valmistatud, sest ta on tüübiline. Need ei ole ka kokku seatud minu vabrikus, vaid need on seatud seal, kust need taskukalendrid tulevad. (J. Hünerson, põl: Eksite, meie niisuguseid ei tee!) Neid lepinguid on mitmed näinud, peab olema, kes neid kokku seab. (J. Hünerson, põl: Meie poolt seatakse nii kokku, et töötegija on palga väärt ja kes laiskleb, on malga väärt.) See on iseenesest õige põhimõte ja kui see maksma pannakse, siis niisugused lepingud saaksid võimatuks ja sarnasel korral ei eitataks ka töökaitseadusi.

Edasi tahaksin ainult paari sõnaga härra Tamm'e väidete peale tähelepanu juhtida. Selle peale ma vastasin juba, nagu pakuks Balti eraseadus küllalt kaitset töölistele lepingu suhtes. See ei ole täiesti nii: osalt ta pakub kaitset, aga mitte sel määral, nagu tarvis.

Siis edasi. Härra Tamm ütleb, et § 3 on ülearune ja sellepärast teeb ettepaneku see paragrahv välja jätta. Siin on öeldud, et lapsi alla 12-aasta on keelatud põllutöölisena tarvitada. Härra Tamm põhjendas seda sel teel, et ta ütleb, et siis ei tohi lapsi hagu saata korjama. Sellepärast ei loeta last veel põllutööliseks, kui laps maasikaid, seeni või lilli läheb korjama. Ega see veel põllutöö ei ole. Põllutööliste mõiste on enam-vähem välja kujunenud ja põllutööliseks palgata last lepingu põhjal on iseasi, ja abitöodes tarvitada on iseasi. Aga kas see paragrahv siin on või mitte, meie avaliku algkooli seaduse põhjal on nii kui nii piiratud nendel töötamine. (J. Hünerson, põl: Karja ei tohi minna!) Seal on õieti kaugemale mindud. Nii on alaealiste kohta öeldud, et karjahoidmine lubatud, tähendab karjalapsed on lubatud, siis peenardekitkumine — aiatöö on lubatud, loovõtmine, tähendab — heinatöö on lubatud ja teised kerged tööd, mis ära määramata, nii võib neid tarvitada kõigi nende tööde juures, mis rasked ei ole, see on seaduse defekt, et on öeldud „teised kerged tööd“, sest selle alla võib väga palju mahutada, piiramine on siin väike.

Mis puutub põllutöölise korterisse, siis nõutakse korterit perekonnaga töölistele, ja see on põllumeeste, peremeeste eneste nõudmine. Mina olen hiljuti lugenud Märt Raualt ilmunud tööd, kus tema omal ajal põllutöölise seisukorra üle kirjutab, ja seal on muuhulgas andmeid härra Laarman'ilt ja teistelt tegelastelt, ja ma sain sealt niisuguse mulje, et see on nende oma huvides, kui maal hakatakse põllutöölise korterite peale rõhku panema, sest siis saaksime ka aastasulasid pidada. (M. Martinson, põl: Andke aga raha!) Jah, vaa-dake, härra Martinson, mina küll selle vastu

ei ole, kui niisuguste korterite ehitamiseks laenusamiseks mingisugune korraldus maksma pandaks, sest meil on maal mõnes kohas põllutöölise puudus osalt ka sellest tingitud, et seal ei saa püsivat töölisi pidada, sest et ruumid halvavad on, ja just põllutöölise korteriküsimus on iseenesest ka põllutöölisele tähtis, kuna aga vallaliste töölise kohta ei ole sarnaseid nõudmisi ette nähtud, vaid on ainult nõutud, et mees- ja naistöölised lahus oleksid. Siis on ka veel nõudmine, et iga üksiku kohta tuleks 1½ kantsülda õhku. See ei ole ka radikaalne nõudmine, iseenesest ei ole tal ka niisugust suurt tähtsust, aga siiski peavad mingisugused normid selle kohta olema.

§ 5-as on aga see kõige olulisem, et põllupidajate ja töölise vahel peab olema sõlmitud kirjalik leping kahes eksemplaaris, millest üks töölise ja teine tööandja kätte jääb, ja see on tarvilik peremehele, on tarvilik ka töölisele. Kui härra Tamm ütleb, et peremehi kujutatakse halvadena ja töölisi headena, siis on ka täiesti loomulik, et võideldakse halvade töölise vastu, ja siin peab leping olema kirjalik, siis on seal kohe näha, mis tööline on kohustatud andma omalt poolt, ja mis peremees on omalt poolt andma kohustatud. Ja vahekord on väga selge. Mis puutub palga väljamaksmisesse, siis rääkisid ma juba selle kohta.

Mis puutub abiandmisesse õnnetujuhtumiste korral, siis oli see küsimus omal ajal parlamendis, I Riigikogus, kaua aega kõne all, ja nagu mina mäletan, soovitasin ma seal põllumeestele töölise kinnitamist, sest see tuleb odavam nende majapidamises. (Vahel hüüe paremalt poolt: Tõesti?!) Kui teie oma kinnituskassa asutate, ja see on teil võimalik, siis tuleb see odavam, seal määratakse kinnituspreamiad niisugused, nagu seks tarvidus on, ja minu arvates on see protsent väga väikene. Aga sel puhul põllumeeste oma esitajad arvasid, et oleks parem õnnetujuhtumised peatükk 7. alla viia ja vastutus panna üksiku majapidamise peale, kui õnnetus juhtub. (E. Masik, põl: Aga kinnituskassa valitsemise?) Haigekassad ei lähe kalliks, haigekassade valitsemine nõuab õige vähe, meil on haigekassad mitmesugused, ja meil on haigekassasid, kus valituse kulud on haruldaselt väikesed. (E. Masik, põl: Aga meie haigekassad üldiselt, nüüd uue haigekassa-seaduse järele?)

Juhataja **T. Kalbus**: Palun kahekõne lõpetada.

L. Johanson (stp): Mina seda ei tea, et ta nii kallis oleks, kuid kulud tulevad vist sellest, et meil inimesed on liiga haiged, töö-

liste elu-olud on halvad ja sellepärast ka haigusi palju. (M. Laarman, põl: Kas Teie ei jätaks ka osa kolmandaks lugemiseks, nagu härra Tamm?) Jah, ma olen nüüd jõudnud niikaugemale, kus härra Tamm pooleli jättis. Siin võiksin ainult niipalju tähendada, et sellel tööpäeva määraval paragrahvil pole õieti enne tähtsust, kui segakomisjon kokku tuleks ja tööpäeva aastaegade järgi ära jaotaks.

Need olid tähtsamad paragrahvid, õieti selle seaduse tuum ja sisu. Teistel paragrahvidel ei ole tegelikult elus nii suurt tähtsust, ja kui teie selle seaduse vastu võtate, siis sellega annate ainult võimaluse nende paragrahvide elluviimiseks. (K. Tonkman, põl: Ei võta vastu!) Seda vaatame, see on jõuküsimus, ega midagi teha ei ole, kui teid rohkem on, ega meie midagi vägivaldselt läbi viia ei saa, kuigi see ainult meile halb ei ole, vaid rahvale ja teile enestele. (J. Hünerson, põl: Mis Teie meie halbtuse eest hoolitsete!) Meie peame seda, kui meie sel seisukohal asume, et Riigikogus tuleb kaitsta rahva, ning rahva kui terviku huvisid, siis ei saa meie isiklikudel põhjustel ühe või teise seaduse vastu olla, vaid peame seadusandlusele sarnase piseri panema, et selle seadusandlusega käsitatakse neid huvisid, mis rahval on, ja mina arvan, et põllutöölise töökaitse-seadus on üks sarnastest seadustest, millel maaelus väga suur tähtsus on, mitte ainult töölise, vaid ka peremeeste juures sellepärast, et tema läbi vahekorrad palju selgemaks muutuvad. Aga ta on ka seadus, millel peale selle tähtsus on rahva tervise mõttes ja üldse sotsiaalsete olude paranemiseks.

Mina teeksin ettepaneku, võtta uus paragrahv juurde, mis käiks järgmiselt: „Juhtumistel, kus maakonna segakomisjon või üleriiklik segakomisjon käesolevas seaduses nende peale pandud ülesandeid (§§ 18 ja 33) ei täida, või üleriiklik segakomisjon § 39. nimetatud määrusi § 41. tähendatud tähtjaks töö- ja hoolekandeministeeriumile ei saada, annab sunduslikud määrused, kus käesolevas seaduses segakomisjonide peale pandud ülesanded otsustatud, järgneva põllutöö aasta kohta hiljemalt 1. märtsiks välja töö-hoolekandeministeerium.“

See oleks tarvilik, kui tahetakse seadus ellu viia. See on väga õige, et segakomisjon ei ole oma peale pandud ülesandeid täitnud, seal olen mina ühes arvamises härra Tamm'ega, kuid ma ei arva, et see oleks töölise süü läbi sündinud. Siin on ka teine pool süüdi ja peaaegu rohkem. Peremehed on ju tugevam pool, ja sellega on peasüü nende peal. See on arusaadav, et ilma nende määrusteta läbi saab.

(K. Päts, põl: Nad ei lähe valima, ega neid sundida saa.) Ja ei saa neid sundida, kuid ei saa neid sellepärast sundida, et seaduses ei ole paragrahvi, mille põhjal saaks inimesi sundida. Ega see ainult peremeeste kohta ei ole maksev, vaid see on ka tööliste kohta nii. Et kõiki neid halbtusi ära hoida, mille peale härra Tamm tähendas, et selleks oleks tarvis, et sarnasel korral mingi tagatis oleks, kui sega-

kommisjon oma ülesannete kõrgusel ei seisa. Mina soovitaksin see uus paragrahv vastu võtta.

Juhataja **T. Kalbus**: Ettepanek on tehtud koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.30 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **T. Kalbus**.

Sekretäär **J. Holberg**.

Abisekretäär **J. Piiskar**.